

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

T.C. BAŞBAKANLIK
YURTDIŞI TÜRKLER
VE AKRABA TOPLULUKLAR BAŞKANLIĞI

Proje Adı	“Türkiye, Hindistan ve Pakistan Arasında Kültürel ve Akademik Bilgi Erişimini Arttırma” Programı
Düzenleyen Kurumlar	“Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (GASAM)” ve “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)”
Rapor Konuları	Pakistan Ülke Raporları
Rapor Tarihi	Eylül-Ekim 2016

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Raporun Konusu : Türkiye-Pakistan Kamu Diplomasisi

Hazırlayan : Ebubekir Pembegüllü – İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi

1. Pakistan’a Genel Bir Bakış

Pakistan veya resmi adıyla Pakistan İslam Cumhuriyeti, Güney Asya'da bir ülkedir. Umman Denizi'ne 1.046 km kıyısı vardır. Batısında Afganistan ve İran, kuzeyinde Çin Halk Cumhuriyeti, doğusunda Hindistan vardır. Nüfus bakımından dünyada 6. Sırada olup, 1947'de İngiliz sömürgesindeki Hindistan'dan, yaşanan kanlı bir mücadele sonrası ayrılarak 14 Ağustos 1947'de kurulmuştur. Daha sonrasında yine bir bölünme yaşayıp batısı bugünkü Pakistan, doğusu ise Bangladeş olmuştur. Pakistan'ın başkenti 2 milyon nüfuslu yeni bir şehir olan İslamabad'dır. "Pakistan" Urdu dilinde ve Fars dilinde "Pak ülke" anlamına gelmektedir. İlk olarak "PAKSTAN" sözcüğü Choudhary Rahmat Ali tarafından 1934 yılında telaffuz edilmiş ve Birleşik Krallık'ın eski Hindistan sömürgesinin 5 eski eyaletinin harflerinden türetilmiştir. Söz konusu eyaletler bugün Pakistan'ı meydana getirmektedir. Pakistan'ın kuzeydoğusunda Çin Halk Cumhuriyeti, kuzeybatı ve batısında Afganistan, doğusunda Hindistan ve güneybatısında İran yer almaktadır. Ülkenin yüzölçümü 796.095 kilometrekaredir. En yüksek noktası, 8.611 metre ile dünyanın ikinci en yüksek zirvesi olan Himalayalardaki K-2 Godwin Austen Zirvesi'dir. Pakistan, Güney Asya, Orta Asya ve Orta Doğu bölgelerinin kültürel, sosyal ve tarihi etkisi altında, değişik dil, mezhep ve etnik gruplara mensup 160 milyon civarında nüfusa sahiptir. Toplam nüfusun %96,68'i Müslüman'dır. Müslüman nüfusun %20'sini Şiiler, geriye kalanını Sünniler oluşturmaktadır. Nüfusun %3,32'sini ise Hristiyan, Hindu, Sih ve Budistler oluşturmaktadır. Gayrimüslim azınlıklar içinde en büyük grubu %1,55 ile Hristiyanlar teşkil etmektedir. Pencap Eyaleti'nde Pencabiler, Sind Eyaleti'nde Sindler, Kuzey Batı Sınır Eyaleti'nde Paştunlar, Belucistan'da Beluciler ağırlıklı olarak yerel nüfusu oluşturmaktadır.

Pakistan İran'dan sonra, dünyanın ikinci büyük Şii nüfusa sahip ülkesidir. Pakistan'ın nüfusu 2010 itibariyle 170 milyon olarak tahmin edilmektedir. Bu nüfus Pakistan'ı dünyanın en büyük 6. devleti yapmakta ve Pakistan nüfus bakımından Brezilya'nın gerisinde, Rusya'nın önündedir. Pakistan'ın 1951'de 34 milyon nüfusu bulunmaktaydı. Pakistan'ın nüfus artış 2010 yılında %1,6

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

olarak kaydedilmiştir. Güney Pakistan'da nüfusun çoğu İndus Nehri çevresinde yaşar. Nüfus büyüklüğüne göre Karaçi Pakistan'ın en büyük kentidir. Ülkenin kuzeyinde nüfus daha çok Lahor, Faysalabad, Ravalpindi, İslamabad, Gucranvala, Gujrat, Jhelum, Sargodha ve Sheikhupura kentlerinin oluşturduğu yay şeklindeki bir hat üzerinde yaşar. Pakistan nüfusunun yaklaşık %20'si yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. 2006 yılı itibariyle ortalama yaşam süresi kadınlarda 63, erkeklerde ise 62 yıl olarak tespit edilmiştir. Sağlık giderleri GSYİH'nın %2'sidir (2006).

Pakistan 60'dan fazla dilin konuşulduğu bir devlettir. İngilizce resmi dil olup, resmi iş, devlet ve hukuk sözleşmelerinde kullanılır. Urduca ise ulusal dildir. Pencap dili Pencap eyaletinin resmi dilidir, ayrıca Saraiki dili Pencap eyaletinde büyük oranda konuşulur. Peştuca ise Hayber-Pahtunhva eyaletinin, Sindi dili ise Sind ve Belucistan eyaletlerinin resmi dilidir. Pakistan dünyada Müslümanların çoğunlukta olduğu ikinci devlettir ve ayrıca ikinci en büyük Şii nüfusuna sahiptir.

- İslam 173.000.000 (%97) (ağırlıklı Sünni, %5-20 Şii, ve %2,3 Ahmedi).
- Hinduizm 3.200.000 (%1,6)
- Hristiyan 3.800,000 (%1,6)
- Sih 20.000 (%0,001)

MS 7. yüzyılda Arapların İran'ı işgal etmesinden sonra Muhammed İbni Kasım önderliğindeki kuvvetler, Sind bölgesine kadar gelerek İslam dinini yaymaya başlamış ve yavaş yavaş Hinduların etkisini silmişlerdir. 10. yüzyılda Gazneli Sultan Mahmut, kuzeydeki dağlık bölgeyi ele geçirerek Çinlilerin egemenliğini ortadan kaldırmıştır.

Timurlenk'in Pakistan'ı işgali ile Moğol dönemi başlamıştır. Tatar - Moğol kuvvetleri burada değişime uğramış, pagan ve animist inançlarından ayrılarak Müslümanlığı kabul etmişlerdir. Hindistan'da gelişen Moğol sanatı bu sıralarda kültür ve edebiyatı, muhteşem binaları, camileri, kaleleri, sarayları ve bahçeleri ile en parlak dönemini yaşamaktaydı. Bu kültürel yapı, Ekber Şah'ın oğlu Cihangir ve onun büyük oğlu Alemgir (Aurangzeb) zamanında en parlak dönemine

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

ulaşmıştır. Daha sonra taht kavgaları nedeniyle imparatorluk sarsıntıya uğramış, Sih'lerin Pencap'ta ve İngilizlerin Bengal'de güçlenmeleriyle Moğol dönemi son bulmuştur. Sih'ler 1840 yılında Keşmir'den Ladakh'a, Gilgit'ten Peşaver'e kadar geniş bir bölgeye hâkim oldular.

İngilizlerin bölgeye ilk gelişleri ise 17. yy. başlarında Ekber Şah dönemine rastlar. İngiliz Krallığının bölgeye bir elçi göndermesinden sonra kurulan ünlü "British East India Company" zamanla gücünü arttırarak gelecek imparatorluğun temellerini atmıştır. 18. yy. ortalarında Moğolların güçlerini kaybetmeleri nedeniyle ticari çıkarlarını korumak gerekçesiyle İngilizler bölgede kuvvet bulundurmaya başladılar. 1757 yılında ilk kez karşı karşıya gelen İngilizler ve Moğollar arasındaki ilk çatışmalar İngilizlerin üstünlüğüyle sona ermiş, bu olaydan sonra İngilizler hemen her bölgede genişleyerek ilerlemiş, 1849'da Sihleri yenerek Keşmir, Baltistan, Gilgit ve Pencab'ın kuzeyindeki bölgeleri ele geçirmişlerdir. 1843'te ise Sind eyaleti tamamen İngilizlere geçmiştir.

İpek Yolu isimli Avrupa - Asya ticaret yolu Osmanlı İmparatorluğu'nun etkisi ile kesintiye uğramıştı. Deniz yolu ise Portekizli denizci Vasco da Gama'nın Ümit Burnu'nu bulmasıyla açıldı. İngilizlerin bu deniz yolu ile bölgeye gelmesiyle eski Moğol kültür ve uygarlığı bırakılarak İngiliz koloni tipi yönetim, kültür ve sanatı ön plana çıktı. Halkın ortak kullanımı için adalet sarayları, polis karakolları, askeri bölgeler, kiliseler ve katedraller yapılmaya başlandı. Bu yapılar, The Mall denilen ve şehrin merkezini oluşturan bölgelerde toplanmaktaydı. Moğol ve Viktoryan tarzındaki bu yapılar, halkın kendi yaptığı binaların mimarilerinde yansımaları bulurken kilise ve katedrallerde, Norman ve Gotik akımın hâkim olduğu görülür. Bu dönemde Hristiyanlık, misyonerliğin de etkisiyle halk arasında yerleşmeye başlamıştır. İngilizler, otoyol ve demiryolu ağının tamamlanması işine büyük önem verdiler. Dakka'dan Kalküta'ya, Madras, Cochin, Bombay ve Karaçi gibi kıyı şehirlerinden Darjeeling, Keşmir, Belucistan ve Kuzey Batı eyaletlerinin dağlık bölgelerine kadar uzanan geniş bir demiryolu ağı oluşturdular. Bölgeyi doğrudan sömürdükleri hiç kuşkusuz olan İngilizlerin belki de bıraktıkları en iyi miras bu ulaşım ağıdır. Günümüzde bile hem Hindistan'ın hem de Pakistan'ın bu ulaşım ağına çok şey borçlu oldukları kesindir.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Müslümanlar, İngiliz döneminde İngilizlerin ‘böl ve yönet’ politikası uygulamalarına kurban gitmiş ve hep kayırılan azınlık statüsünde bulunmayı tercih etmişlerdir. Sir Syed Ahmed Khan, kurduğu “Aligarh Birliği” ile ilk İslami hareketi başlatan kişidir. Hindistan’da Kongre Partisinin bağımsızlık mücadelesi verdiği günlerde “İslam Birliği” partinin önemli bir kesimini oluşturmuştur. Müslümanlar, Kongre Partisinin bir Hindu politik hareketi haline gelmesiyle, İngiliz demokratik sisteminin sağladığı hakların da katkısıyla kendi din, kültür ve yaşam tarzlarını korumak amacıyla Hindistan’dan bağlarını kopartmışlardır.

1930’da ayrı bir İslam devleti kurulması fikrini ilk kez ortaya atan Muhammed İkbal’dan sonra, Pakistan ismini ilk kez Chovdury Rahmet Ali kullanmıştır. ‘Pak’ kelimesinin temiz, saf; ‘istan’ kelimesinin ise memleket, ülke anlamına geldiği bilinmekle birlikte, bu kelimenin, ülkedeki eyaletlerin baş harflerinin birleşmesinden oluştuğu da söylenmektedir.

İslam Birliği’nin politik istekleri İngiliz hükümetinin önüne, çözülmesi imkânsız bir sorun olarak çıkmıştır. İngilizler bu sorunun çözümü için Müslüman çoğunluğun bulunduğu yerlerde özerk İslami eyaletlerin kurulması fikrini ileri sürmüşlerse de, bu öneri, hem Müslüman hem de Hindu liderler tarafından reddedilmiştir. Muhammed Ali Cinnah ise ayrı bir devlet kurma isteğinden başka hiç bir öneriyi kabul etmeyen uzlaşmaz tutumuyla bu sorunu çözülemez duruma getirmiştir.

Tek çözümün iki ayrı devlete bölünmek olduğuna karar verilmesiyle birlikte sınırların çizilmesi problemi gündeme gelmiştir. Uzun süren tartışmalardan sonra birçok bölgede anlaşma sağlanmış, ancak Pencap bölgesinin sınırları her zaman tartışmalı olarak kalmıştır. Çünkü bu bölgede Müslüman çoğunluğun yaşadığı Lahore ile Sihlerin kutsal şehri olan Amritsar’ın birbirine çok yakın bulunması ve hangi şehrin kimin tarafında kalacağının tartışılması gerekmiştir. Sonuçta sınırın bu iki şehrin arasından geçirilmesiyle milyonlarca Müslüman Batı’ya doğru göçe başlamış, bugünkü Pakistan sınırlarında yaşayan milyonlarca Hindu ve Sih ise Doğuya, Hindistan’a doğru harekete geçmiştir. Bu kitlesel göç, her iki tarafın da karşılıklı çatışmalarına, kitle katliamlarına ve linçlere sebep olmuş ayrıca çizilmiş olan sınırlar bugüne kadar tartışmalı olarak kalmıştır ve günümüzde hâlâ devam eden çeşitli çatışmalara yol açmaktadır.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Bu sorunların en olumsuz örneği Keşmir'in durumudur. Bağımsızlık mücadelesi sırasında Keşmir Mihracesi Hari Singh her iki ülkeye de yaklaşmamış ve Keşmir'in sınırları "tartışmalı" olarak bırakılmıştır. Mihracenin daha sonra Hindistan ile birleşme anlaşması imzalamasını Pakistan kabul etmemiş ve bölgenin kuzeyini işgal etmiştir. Her iki tarafın da çoğunluğun Müslümanlarda olduğunu kabul etmesine rağmen Pakistan ve Hindistan arasında sonu gelmeyen sınır çatışmaları yaşanmıştır.

1990'larda Keşmir'deki Müslüman çoğunluğu destekleyen Pakistan ve bölgede sıkıyönetim ilan eden Hindistan bir zamanlar bir barış ülkesi olan Keşmir'de iç savaş düzeyine varan huzursuzluklar yaşanmasına sebep olmuştur. Bu arada bazı Batılı turistler de çatışmalarda hayatını kaybetmiş, böylece Keşmir turistlerin gezi listesinden tamamen çıkmıştır. 2000 yılından itibaren Pakistan ile ilişkileri iyileştirmeye başlayan Hindistan'ın bu sorunu tamamen ortadan kaldıracak barış çabaları içine girdiğini görüyoruz. Bu çabalar arasında Şrinagar ile Muzaffeabad arasında otoyolun açılması, bu otoyolda ulaşımın güvenli yapılması, bölgede turizmin geliştirilmesi gibi öneriler yer almıştır. Bu konudaki görüşmeler hâlâ sürdürülmektedir.

Pakistan'ın uzun süre karşı karşıya kaldığı önemli bir başka sorun ise ülkenin birbirinden ayrı iki bölge üzerinde kurulmuş olan Batı Pakistan ve Doğu Pakistan adlı iki toprak parçasına sahip olmasıdır. 1947 yılında bağımsızlığın kazanılmasından sonra Pakistan, birbirinden 2.000 km. uzaklıkta olan bu iki bölgeye ayrılmıştı. Bugünkü Pakistan'ı oluşturan Batı Pakistan'ın, günümüzdeki Bangladeş üzerinde kontrol kurmuş olması karşılaşılan önemli sorunlardan biri olmuştur. Bu iki bölgeyi birbirine bağlayan tek ortak yan ise her ikisinin de Müslüman olması idi. 1970 yılında yapılan seçimlerden Doğu Pakistan'da yerel lider, Mujibur Rahman, Batı Pakistan'da Zulfikar Ali Bhutto kazançlı çıktı. Daha sonra meydana gelen anayasa tartışmaları sonucunda Mujibur Rahman, tutuklanarak hapse atıldı. Bu olayın protesto edilmesi sırasında meydana gelen çatışmalarda Pakistan ordusu katliamlara girişti, kaçan yüz binlerce Bangladeşli mülteci Hindistan'a sığınmak zorunda kaldı. Daha sonra ilan edilen savaşta Pakistan ordusu yenik düşünce Doğu Pakistan, Pakistan'dan ayrıldı ve Bangladeş ülkesi kuruldu.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Batı Pakistan’da Zülfikar Ali Bhutto 1977’ye kadar hükümette kalmıştı. Bu tarihte yapılan seçimleri kazanmış gibi görünen gene Bhutto’ydu. Ancak General Ziya ül Hak, bir askeri darbe yaparak seçimlere hile karıştırdığı ve muhaliflerinin öldürülmesinde rol oynadığı gerekçeleriyle Bhutto’yu iktidardan indirmiştir. Yapılan mahkemeler sonunda Zulfikar Ali Bhutto suçlu bulunarak tüm dünya kamuoyunun karşı çıkmasına rağmen 1979 tarihinde idam edilmiştir. 1988 yılına kadar yönetimde kalan General Ziya-ül Hak ülkede sıkıyönetim uygulamıştır. Ancak Hindistan ile ilişkilerin en ılımlı olduğu dönem de bu yıllardır. Bu dönemde ülkede dini kurallara dayalı bir yönetim biçimi izlendi ve ülkede zaten güçlü olan tarikatlar, din okulları ve İslami cemaatler iyice güçlendi.

Ziya-ül Hakk’ın kaza mı yoksa suikast mi olduğu hâlâ tartışılan ölümünden sonra Zülfikar Ali Bhutto’nun kızı Benazir Bhutto, seçimleri açık farkla kazanmış ve ilk kez bir Müslüman ülkede bir kadın, başbakan olmuştur. Benazir Bhutto’nun iktidarı da birçok yolsuzluğa adı karıştığından dolayı sadece 8 ay sürmüştür. Kişisel ihtirası nedeniyle büyük bir popülariteyle atıldığı siyasette kendi öz kardeşini bile mafya aracılığıyla öldürtmekten geri kalmamış olan Benazir Butto, eşi Asıf Zerdari’nin ihalelerde % 10 komisyon alması nedeniyle “yüzde oncu Asıf” diye anılmaya başlanmıştır. Daha sonra 1997 yılında seçimlerden büyük bir zaferle çıkan ve Cemaati İslamiye adlı bir dini cemaatin de desteklediği Navaz Şerif başkanlığında yeni bir hükümet kurulmuştur.

1998 yılında Hindistan birkaç nükleer deneme yapınca Pakistan da hazırda beklettiği nükleer gücünü harekete geçirmiş ve Belucistan’ın güneybatısındaki tesislerde nükleer silah yapma kapasitesinin bulunduğunu ve bunlardan 5 adedinin başarıyla denendiğini bildirmiştir. Uluslararası tepkiler ve baskılara rağmen nükleer denemelerini sürdüren Pakistan’a uluslararası yaptırımlar uygulanmaya başlanmıştır.

1999 yılında enkaz halinde olan ekonomik durumu bahane eden General Pervez Müşerref, yönetime el koyarak Navaz Şerif’i iktidardan uzaklaştırdı. Müşerref, Hindistan ile ilişkilerini iyileştirme çabasıyla iki ülke arasında tırmanan nükleer yarışını durdurmaya ve Keşmir sorununu çözmeye yönelik olumlu adımlar attı.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

2001 yılında Pervez Müşerref'in kendi kendisini başkan ilan etmesi, 11 Eylül olayları ve Amerika'nın Afganistan'da Usame bin Ladin'i bulma ve Taliban yönetimini sona erdirmeye olayları üst üste geldi. Bu dönemde akıllıca bir siyaset uygulayan Pervez Müşerref ülke üzerindeki uluslararası yaptırımları kaldırttı, Hindistan ile sorunlarını büyük oranda çözümlendi, buna karşılık dünya devletleri Pakistan'ın nükleer denemelerini görmezden geldiler ama Afganistan harekâtında da Pakistan'dan büyük lojistik destek aldılar.

Pervez Müşerref'in bizdeki Batılılaşmaya benzer birkaç adım atması ülkede büyük bir tepki oluşturmuştur. Buna rağmen geri adım atmayan yönetim dediğini yaptırmıştır. Örneğin, İslami grupların büyük bir çoğunluğu oluşturduğu Pakistan, hafta tatilini Cuma gününden Pazar gününe almıştır.

2. Türkiye-Pakistan İlişkilerine Genel Bir Bakış

Türkiye'nin Pakistan'la ilişkileri, Pakistan'ın bağımsız bir devlet olarak kurulduğu 14 Ağustos 1947 tarihinden itibaren yakın dostluk ve kardeşlik anlayışı temelinde şekillenmiştir. Pakistan toplumu ile ilişkiler daha da öncesine dayanmaktadır. Ancak bu noktada zikredilmesi gereken en önemli husus 1920li yıllarda Pakistan toplumunun Türkiye'ye Kurtuluş Savaşı sırasında madden ve manen vermiş olduğu destektir. Altkıta Müslümanlarının Türkiye'nin Kurtuluş Savaşı'na verdiği destek zihinlerde ayrı bir yer tutmaktadır. Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesi ve modern bir devlet kurma başarısı da, Pakistan halkı için esin kaynağı olmuştur.

Pakistan'ın kuruluşunun ardından, yüksek düzeyli ziyaretlerle dostluk ilişkileri geliştirilirken, iki ülkenin doğal afetler gibi en zor zamanlarında birbirlerine destek olmaları, bu yakın ilişkilerin halklar seviyesinde de tesis edilmesini sağlamıştır.

Tarihsel ekonomik, kültürel ve siyasi ilişkilerin kuvvetli olduğu Pakistan ile kurulduğu 1947'den beri yüksek düzeyli ticari ve siyasi ilişkiler devam etmektedir. Bunların en kayda değer olanlarından biri D-8 ortaklığıdır. Gelişmekte olan 8 büyük Müslüman ülkeden ikisi olan Pakistan ve Türkiye, bu ortaklık ile ilişkilerini daha da geliştirme fırsatı yakalamışlardır.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Türkiye'nin nadir gerçek dostlarından biri olan Pakistan, teröre karşı savaş ilan eden ABD'nin yanında kararlı bir şekilde yer almış olmasından dolayı Batı ülkelerince güvenilir bir müttefik olarak kabul edilirken, bu tutumuyla hem içte hem de dışarıda sorunlarla karşılaşmıştır. Problemlerle dolu bir coğrafyada yer alan Pakistan İslam Cumhuriyeti 200 milyonluk nüfusu, Hindistan ile olan ilişkileri, Afganistan'a komşuluğu ve bünyesindeki azınlıkların getirdiği sorunların yanı sıra, radikal örgütlerin varlığı gibi nedenlerle, iç ve dış politikasını özenle yürütme durumundadır. Bu noktada her daim ülkemizin benzer tecrübelerinden yararlanan ve ikili ilişkileri sıkı tutan Pakistan geçmişte olduğu gibi bugün de Türkiye'yi bir müttefik ve dosttan öte kardeş bir ülke olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede, özellikle son 15 yılda sayısız yeni anlayışla ticari, siyasi, kültürel ve toplumsal bağlarımızı kuvvetlendirdiğimiz Pakistan ile var olan ilişkilerimizi kuvvetlendirmek ve ilişkilerimizdeki birtakım aksaklıkları onarabilmek için kamu diplomasisi alanında da hem devlet kurumları hem de ülkemizdeki STK'lar büyük bir hizmet vermektedir. İlişkilerin gelişmesinde yumuşak güç olan doğrudan toplumsal ilişkilerin kamu diplomasisi noktasında formal ilişkilere büyük katkı sağladığı yadsınamaz bir gerçektir. Gelişen ve değişen dünya şartlarında resmi devlet ilişkilerinin ihtiyacı karşılayamadığı noktalarda kamu diplomasisi ilişkilerin temel direğini oluşturmaktadır. Öyleyse kamu diplomasisi alanındaki çalışmaların kuvvetlendirilmesi doğrudan her alanda ilişkilerin gelişmesi demek olacaktır.

3. Mevcut Durum

Ülkeler arası ilişkilerin günümüzün değişken şartlarında gelişmesi için, yumuşak güç olan kamu diplomasisi etkenlerinin iyi bilinip kullanılması bir mecburiyet haline gelmiştir. En geniş çerçevesi ile, kültür-sanat, eğitim çalışmaları, ekonomik ilişkiler, sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları, yazılı ve görsel medya yayınları kamu diplomasisinin etkenlerini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Türkiye'nin kamu diplomasisi alanındaki çalışmalarını 25 günlük Pakistan seyahatimiz sırasında dar çerçevede müşahade etmeye gayret ettik.

Türkiye, dost ve kardeş Pakistan topraklarında uzun yıllardır hem doğrudan hem dolaylı olarak çeşitli sosyal faaliyetler yürüten bir ülke konumunda. İlk organize eğitim projesi ile 80 li yılların başında devlet teşvikiyle beraber lisans öğrencisi olarak yaklaşık 50 öğrenci gönderen ülkemiz,

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

özellikle son 15 yıllık süreçte ise hem üniversite değişim programları hem de doğrudan devletimiz kurumlarından verilen eğitim bursları ile toplamda 10 bine yakın bir öğrenci sirkülasyonunun sahibi. Hal-i hazırda Pakistan'ın farklı üniversitelerinde 2 bine yakın Türkiye'den öğrenci bulunmaktadır. Bu konuda ilgilililer ile yapmış olduğumuz konuşma çerçevesince en büyük sorunun Türkiye'den gelen öğrencilerin koordine sıkıntısı olduğunu öğreniyoruz. Dahası Türk öğrencilerin plansız ve sistemsiz olarak gönderildiği sistemi ile karşılaşyoruz. Misalen, bir eğitim alanına öğrencilerin büyük bir bölümü yönlendirilirken diğer eğitim alanlarına öğrenci yönlendirilmediği ve ilişkilerin bu yöne bakan alanının eksik kaldığını dile getirilmiştir. Eldeki verilere binaen eğitim alanındaki sıkıntıların giderilebilmesi için Türkiye-Pakistan arasındaki eğitim meselelerinin ve koordinasyonunun tek bir elden yapılması lüzumu doğmaktadır. Böylece daha planlı ve faydalı bir sistem ortaya çıkacaktır. Ayrıca diğer bir husus ise Pakistan ve Türkiye üniversitelerinin beraber çalışmasının önündeki yönetmeliksel ve maddi engellerin ortadan kaldırılmasının gerekliliğidir.

Sivil toplum kuruluşlarının çalışmaları noktasında ele alınması gereken en önemli husus Pakistan devletinin uygulamış olduğu sıkı denetim ve yaptırımlardır. Pakistan hükümeti yabancı STK'ların ülkede çalışabilmesini sıkı kurullara bağlamıştır. Bu noktada stkların çalışmalarının kolaylaştırılması için gerekli olan karşılıklı düzenlemelerin yapılmasını talep ancak devlet kurumları tarafından mümkün olabilir.

Pakistan'da hali hazırda Türkiye'den birçok stk partner kuruluşlar ile çalışmalar yürütmekte. Edindiğimiz bilgiler bu çalışmaların yaklaşık tamamına yakınının insani yardım çalışmaları olduğu noktasındadır. Yani Türkiye-Pakistan ilişkileri üzerine yoğun olarak çalışacak birden fazla düşünce ve araştırma kuruluşuna ihtiyaç vardır. Aynı noktadan hareketle Pakistan'da çalışan stklardan da Türkiye ile alakalı çalışma yapan kurum sayısı yok denecek kadar azdır.

Pakistan'ın etnik yapısının birçok alana yansımaları olduğu gibi, medya alanına da yansımaları kaçınılmazdır. İran'dan sonra en fazla şii nüfusa sahip olan Pakistan'da bu etkene bağlı olarak ülkemiz aleyhine çokça yayın yapılmaktadır. Bu hususta özellikle Pakistan bölgesine yayın yapacak medya kuruluşlarının hayata geçirilmesi ve Türkiye üzerine çalışacak Pakistanlı medya

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

mensuplarının sayısının artırılması elzemdir. Bunun en pratik ve faydalı yönteminin yine medya üzerine çalışacak öğrenciler ile olacağı kanaatindeyiz.

İki ülke arasındaki kültür-sanat birlikteliğinin ileri seviyelere taşınması için en pratik yöntem ile yerel yönetimlere çokca iş düştüğü kanaati ortaya çıkmaktadır. İki ülkenin karşılıklı yerel yönetimlerinin, ülkelerin tanıtımı noktasında akademik veya kültürel faaliyetlere hız vererek birbirini çok az tanıyan iki ülke insanını bir araya getirerek en faydalı çalışmayı yapmış olacaktır.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Raporun Konusu : 15 Temmuz Darbesi, Pakistan'daki Algı

Hazırlayan : Hilal Köroğlu– İstanbul Üniversitesi Urdu Dili ve Edebiyatı ABD

1. 15 Temmuz Darbe Girişimi Nedir?

15 Temmuz darbe girişimi; kendilerini ‘Yurtta Sulh Konseyi’ olarak tanımlayan, TSK içerisindeki bir grup FETÖ mensubu subay tarafından, Genelkurmay Başkanlığı’nın ele geçirilmesi, aynı anda İstanbul’da Boğaziçi ve FSM köprülerinin bir grup asker tarafından geçişe kapatılmasıyla oluşan bir darbe teşebbüsüdür.

Türk Silahlı Kuvvetlerindeki bir grup askerin TRT binasını ele geçirmesi sonucunda, zorla okutulan bildiride TSK’nın yönetime el koyduğu ve sokağa çıkma yasağı ilan edildiği açıklandı.

İstanbul’da köprülerin jandarma tarafından kapatılmasıyla başlayan süreçte, Türkiye Büyük Millet Meclisi, içerisinde milletvekilleri ve Meclis Başkanı İsmail Kahraman’ın da bulunduğu sırada bombalandı. Marmaris’te olan Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’a suikast girişiminde bulunuldu. Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar, darbeci askerler tarafından rehin alındı. Bu gelişmelerden sonra Cumhurbaşkanı Erdoğan, CNN TÜRK’e canlı bağlanarak darbecilere hiçbir şekilde imkân tanımayacağını ve haklarında gerekli her işlemi yapacağını söyledi ve halkı bu darbe girişimine tepki olarak meydanlara, sokaklara, havalimanlarına çıkmaya davet etti. Erdoğan’ın bu çağrısından sonra Türkiye’nin birçok ilinde bu darbe girişimine karşı tepki göstermek için halk meydanlara çıktı ve darbeye karşı olduklarını gösterdiler.

Halka ateş açan FETÖ grubu darbeci askerler sabaha doğru köprüde silahlarıyla birlikte polise teslim oldular. Genelkurmay Başkanı Hulusi Akar kurtarıldı. Darbeci askerler göz altına alınmaya başlandı. Başbakan Yıldırım Çankaya Köşkü’nde açıklama yaptı. Darbeci FETÖ mensuplarına tutuklama kararı çıkartıldı.

2. Pakistan Türkiye İlişkisi

Bilindiği üzere Pakistan ve Türkiye arasındaki dostluk, Pakistan’ın bağımsızlığı öncesine dayanmaktadır.

17. asırda ticaret maksadıyla gelen İngilizler ve Fransızlar zaman içerisinde iç karışıklıklardan ve savaşlardan faydalanarak Hindistan’da egemenlik sahalarını genişlettiler. İngilizler sahip oldukların silah gücü ve kuvvetli teşkilatları ile 1850 yılında son Hint Türk İmparatoru Bahadır Şah’ı devirerek bu devleti yıktılar. Bu tarihten sonra Hint Yarımadası’nda İngiliz hâkimiyeti başlamış oldu. İngiliz hâkimiyeti bir bakıma Hindistan’daki Müslüman uyanış hareketini başlatmıştır. Bu tarihten itibaren teşkilatlanmaya başlayan Hint Müslümanlarının 49 yıl içerisindeki çalışmaları sonuçlarını vermiştir. Aslında Müslümanların bir birlik meydana getirmesi düşüncesi İngiliz hâkimiyetinden daha öncedir. Bu düşünce 18. yüzyılda Hintli Müslümanlar tarafından dile getirilmiştir. 1703-1762 yılları arasında yaşayan Hintli Müslüman Âlim Şah Veliyullah Dehlevi, İslam birliği “Pan-İslam” fikrini ortaya atanlardan birisidir. Yazılarında bu fikri işlemiştir. İngilizler 19. yüzyılın 2. yarısında Hindistan’da hâkimiyet kurduğunda, Müslüman olmayan bir yönetim altında yaşayan Müslümanlar büyük bir gruptu. Bu büyük grubu yani Müslümanların uyanış hareketini tetikleyen başlıca nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- a. 19. yüzyıl ikinci yarısında artan sayıda Hintli Müslümanlar yabancı dillerden özellikle İngilizce okuma imkânı elde ettiler. Bu imkân Hint Müslümanlarını İslami araştırmalar alanında sürekli gelişen ve dine karşı saygısız ve saldırganca bir tutum içinde olan (Avrupa) oryantlizmi hakkında bilgilendirir. Dolayısıyla Avrupalılar oryantlistlere cevap vermek için Hint Müslümanları İslam kaynakları ve Hindistan’la Hindistan’ın dışındaki Müslüman ülkelerde yayınlanmış çalışmaları referans sağlar. Bu onları hem bilgilendirdi hem de Hindistan’daki Müslümanlar arasındaki dayanışmayı sağladı. Hindistan dışındaki Müslümanlarla iletişimini temin etti.
- b. İslam ülkelerine seyahat eden Hint Müslümanları ve çok sayıda hacca giden kişi, geçtikleri yerlerdeki İslam ülkelerini ziyaret ettiler. Bu irtibatlar iki yolla işlev gördü. Hindistan’ı dört kez ziyaret eden tanınmış Müslümanlardan Cemaleddin Afgani yazıları, demeçleri ve tartışmalarıyla temel olarak geçmişten kopmadan İslam’ı bütün kurumları ile yeniden düşünmek üzere odaklanmıştır. İslam ve Batı arasındaki çelişkilere dikkat çekiyordu. Bu çerçevede Hindistan’daki İngiliz yönetimine şiddetle eleştiride bulunuyor, bölge Müslümanlarını İngilizler aleyhine harekete geçirmeye çalışıyordu. Afgani bu

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

çalışmaları ile Haydarabad, Kalkuta ve bazı diğer bölgelerde çok etkili oldu. Kısa sürede Hint Müslümanları tüm dünya Müslümanları lideri olarak İstanbul'da Osmanlı Hükümdarı'nı halife sıfatıyla kabul etti. Halifenin adı Cuma hutbelerinde okundu. Bu arada Osmanlı tahtında bulunan Sultan II. Abdulhamid Hindistan içlerine gönderdiği ajanlar vasıtasıyla Hindistan Müslümanlarının Osmanlı Devleti'ne duyduğu sadakati pekiştirdi. Hindistan uleması Osmanlı Sultanı'nı 'evrensel halife' olarak çağrılmasını kabul etti.

Hindistan Müslümanlarının bir bölümü daha çok liberal bir çizgide hareket eden ve liberal akımın önemli bir temsilcisi olan Seyyid Ahmet Han'ın başkanlık ettiği Muhammd-i Eğitim Konferansı ve daha sonra Ağa Han'ın başkanlığını yaptığı Hindistan Müslümanları Derneği (Muslim League) İngiltere yönetiminden yana tavır koydular. Fakat aynı zamanda Pan-İslam yani İttihad-i İslam'a bağlı kaldılar.

Bunların ikili oynamalarının amacı Hindistan Müslümanlarının çıkarlarını korumaktı. Hindistan Müslümanları arasında 1850'lerden itibaren Osmanlı Devleti'ne dolayısıyla hükümdarına sempati duyulmaktaydı. Osmanlı halifesine bağlı idiler ve sevip saymaktaydılar. 1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı'ndaki Osmanlı Devleti'nin mağlup oluşu ve Rusya'nın Osmanlı toprakları arasında ilerlemesi Hint Müslümanları arasında bir dayanışma duygusu ve gerçek bir heyecan meydana getirdi. Osmanlı Devleti'ne yardım etmesi için İngiltere'ye baskı uyguladılar ve Türkiye'ye önemli miktarda maddi yardım gönderdiler. 1978'de İngiltere'nin Kıbrıs'a yerleşmesi, 1882'de Mısır'ı işgali, Hindistan Müslümanlarının Osmanlı sultanına bağlılığını pekiştirdi. Londra'da Farsça olarak 15 günde bir neşrettikleri Gayret Gazetesi'yle Osmanlı'ya desteklerini sürdürdüler. İslam'a ve halifeye yapılan sözlü ve yazılı saldırılara bu gazete ile cevap verdiler.

İngiltere, Hindistan Müslümanları ve Osmanlı Devleti arasına sınır çekme girişimindeydi. Hintli Müslümanlar da bunu fark etti ve Osmanlı Sultanı aleyhine İngiltere bir şey yaparsa 50 milyon Müslüman'la İngiltere'nin karşısında olduklarını belirttiler. Kalküta'da The Muslim Chronicle adlı gazete dönemin en çok okunan ve II. Abdülhamid'i savunan gazetelerdendi. Ayrıca Hint Müslümanları cihadı öğütleyen kitaplar çıkararak Osmanlı'ya destek oldular. Bengal'de Osmanlı

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Konsoloslugu kurulsun diye binlerce imza toplandı. Daha sonra Bombay, Madros ve Karaçi’de bu gerçekleştirildi. II. Abdulhamid’in Hicaz demiryolu projesine maddi katkıda bulunuldu. Daha sonraki yıllarda ise yine büyük miktarda para toplanarak İstanbul’a gönderildi.

Osmanlı Devleti’ne yayın yoluyla da çok fazla destek yapmışlardır. Çıkardıkları gazeteler ile savaş boyunca Urduca ve İngilizce yayınlar yaparak Osmanlı Devleti’ne desteklerini sürdürmüşlerdir. Maddi ve tıbbi destekte de bulunmuşlardır. Okulları gezip Osmanlı devleti ile Hindistan birliği hakkında bilgi verildi. İstanbul’a çok sayıda sağlık ekipleri göndermişlerdir. El Hilal gazetesinde Avrupa mallarını boykot etme çağrısında bulunuldu.

Görüldüğü üzere iki devlet arasındaki sevgi ve kardeşlik geçmişimiz çok eskilere dayanmaktadır ve hâlâ da aramızdaki bu sevgi sürmektedir.

3. Pakistan’da Yazılan Haberler

Pakistan ile aramızdaki dostluk, bu seyahatimizde de bir kez daha görülmüş oldu. Ziyaret ettiğimiz kurumlar da, medreseler de, bize her zaman Türkiye’nin yanında olduklarını, tüm gece boyunca uyumayıp dua ettiklerini, halkın ve Erdoğan’ın darbeci askerlere karşı tutumunu çok takdir ettiklerini dile getirdiler.

Bir de işin medya kısmı var. Pakistan’da yayın yapan bazı gazeteler Türkiye’de olan darbenin gerçek olduğunu, gerçekten de askerin darbe yapmak istediğini ama bunun Türk halkı tarafından engellendiğini, Türk halkının bütün dünyaya bir ders verdiğini, çok güçlü olduğu yazılmaktadır. Bazı gazeteler ise bunun tiyatro olduğunu, gerçek olmadığını yazmaktadır.

انقرہ، استنبول، صدر ایردوان کی اپیل کے بعد ترک عوام فوجی بغاوت کیخلاف سڑکوں پر احتجاج کر رہی ہے، دوسری جانب شہری فوجی ٹینک روک کر اس پر سوار ہیں

Bu haberde: İstanbul, Ankara; Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın ilanından sonra Türk halkı askeri darbenin karşısında sokaklarda protesto ediyorlar ve diğerleri şehirdeki tankları durdurup biniyorlar.

ترک صدر طیب ایردوان فوجی بغاوت کے بعد میڈیا سے گفتگو کر رہے ہیں

Bu haberde ise: Türk Cumhurbaşkanı'ı Erdoğan askeri darbeden sonra medyaya konuşuyor.

استنبول، ترک شہری بغاوت ناکام ہونے پر جشن
منارہے ہیں

İstanbul, Türk halkı askeri darbe başarısız olduktan sonra kutlama yapıyor.

Bazı haberler ise darbe yanlısı kişiler tarafından yaptırılmaktadır. Aşağıdaki haber de buna bir örnektir.

استنبول: ترک شہری بغاوت میں ملوث فوجیوں کو مار رہے ہیں۔

Istanbul: Türk halkı isyan eden askerlere vuruyor.

FETÖ grubu Pakistan'da çok fazla yapılanmıştır. PAK TURK adı altında 24 tane okulu bulunmaktadır. Pencap Eyaleti Başbakanı Şerif, Pakistan'daki FETÖ okullarının bu ülkede yıllardır faaliyet gösterdiğini dile getirdi. Şerif, "Türkiye için iyi olan, Pakistan için de iyidir. Türkiye için kötü olan, Pakistan için de kötüdür." değerlendirmesinde bulundu.

FETÖ'ye bağlı okulların ülkenin her bölgesinde bulunduğuna dikkati çeken Şerif, son gelişmelerin ardından eyalette yeni FETÖ bağlantılı okullarının açılmasını engellediklerini vurguladı. Şerif, "FETÖ'nün Pakistan'ın Lahor şehrinde bir üniversite açma girişimini bizzat kendim engelledim." dedi. Pakistan'ın Türk halkı aleyhine hiçbir şey yapmayacağını ifade eden Şerif, "Türkiye'nin düşmanları, Pakistan'ın da düşmanlarıdır." ifadelerini kullandı.

Darbe girişimi Pakistan'ın Karaçi kentinde protesto edildi. Cemaat-i İslami Partisi tarafından Pakistan'da birçok kentte de Cumhurbaşkanı Tayyip Erdoğan ve Türk halkına destek pankartları asıldı. Karaçi'de "Tayyip Erdoğan ve Türk halkıyla birlikteyiz, demokrasinin yanındayız" yazılı pankartlar köprülere ve yollara asıldı.

Pakistan Parlamentosu'ndan Türkiye'ye destek;

Pakistan'ın Ankara Büyükelçiliğinden yapılan açıklamaya göre, Pakistan Parlamentosu'nun her iki kanadında Türkiye'nin Cumhurbaşkanı, seçilmiş hükümeti, parlamentosu, demokratik kurumları ve halkıyla güçlü destek ve dayanışmayı ifade eden oy birliğiyle alınmış kararlar, "15 Temmuz'da kararlı bir şekilde darbe girişimini engelledikleri ve demokrasiyi korudukları için" ayrı ayrı geçirildi.

Buna göre, Pakistan Parlamentosu, oy birliğiyle alınmış bu yöndeki kararları geçiren halk tarafından seçilmiş ilk yabancı kuruluş oldu.

Pakistan Senatosunun karar metninde şu ifadelere yer verildi:

"Pakistan Senatosu, Türkiye'nin demokratik hükümetini ve büyük halkını kayıtlara geçirmekte ve bunlarla dayanışma isteklerini sergilemektedir. Senato, demokratik normları koruyarak ve askeri darbeyi yenerek ve ülkesini anarşiden ve iç savaştan kurtararak benzersiz bir cesaret gösteren cesur Türk halkını över, tebrik eder ve kutlar. Sıradan Türklerin sokaklara çıktığını görmek çok heyecan vericiydi ve dünya liderleri Recep Tayyip Erdoğan'ın tek bir çağrısıyla çelik tankları durduran insan bedenlerine tanık oldu. Tüm muhalefet liderlerine de demokrasiyi korumak amacıyla tarihi ve benzeri görülmemiş kararlar aldıkları için hayranlık duyuyoruz. Siyasi

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

tarihinin bu çok anlamlı anında kardeş ülkemizin yanında duruyoruz ve ülkelerinin geleceğini korumak gibi haklı bir nedenle hayatlarını kaybedenler için dua ediyoruz."

"Bu meclis, Türkiye halkına tam desteklerini ve en iyi dileklerini iletir"

Pakistan Ulusal Meclisinin karar metninde ise şunlar kaydedildi:

"Bu Meclis, Türkiye Parlamentosu ve demokratik hükümetiyle olan dayanışmasını ve 15 Temmuz 2016'da darbe girişimini püskürten Türkiye'nin kardeş halkına olan hayranlıklarını kayıtlara geçirmek istemektedir. Bu Meclis, siyasi farklılıklarını bir kenara bırakan, olağanüstü bir cesaret gösteren ve demokratik normları ve kanunları korumak için kararlılık gösteren cesur Türkiye insanlarını tebrik eder ve şükranlarını sunar. Bu Meclis, kriz sırasında sevdiklerini kaybeden acılı ailelere en içten başsağlığı dileklerini gönderir. Bu Meclis, Türkiye ve Pakistan arasındaki güçlü tarihsel bağlara yüksek derecede değer vermektedir. Türkiye'nin Pakistan'a her olayda verdiği kararlı desteği derinden takdir eder ve Türkiye halkına tam desteklerini ve en iyi dileklerini iletir.

Yapılan gazete haberleri başlıklarından bir tanesi şöyle; Türkiye'nin yeni tarihinde Pakistan'ın halkı, askeri ve hükümeti ders çıkardı. Ve içeriğinde de Pakistan halkının Türk halkından örnek alması gerektiğini, Türk halkının vatanı için kendi canını, ailesini düşünmeyip sokaklara çıktığını, Türk halkının çok güçlü olduğunu yazmaktadır. Bütün dünyada ilk defa askeri darbeye halk tarafından karşı konulduğu, eğer halk isterse askeri darbenin olmayacağı ve Türklerin dünyaya ders verdiği yazılmaktadır.

Her gün Türkiye hakkında haberler yapılmaktadır. Türkiye'de ilk darbe gecesi yaşanan bina baskınları, köprü kapatımı, F 16'lar, sokaklara çıkan halk..vb. olaylar Pakistan'ın medyasında hep yerini almıştır.

استنبول، ترک فوجی دستوں نے باسفورس پل کو بلاک کر رکھا ہے

Bu haberde de; İstanbul Türk askerleri Boğaz Köprüsü'nü kapattı.

Yapılan haberlerde, aynı gazetede hem FETÖ yanlısı haberler hem de Türk halkını destekleyen ve Türk Hükümetinin yanında olan yayınlar yapılmaktadır.

Türk halkı Pakistan halkını sevmektedir. Ama Pakistan medyası tarafından yapılan haberlerde darbeyi destekleyici haberleri de görmekteyiz. Bu da orada FETÖ grubunun etkinliğini göstermektedir. Bununla ilgili birkaç önerim olacaktır ve şu şekildedir:

4. Öneriler

Pakistan'daki algı konusunda şunları önermek mümkündür;

- a. En öncelikli önereceğim konu, Islamabad'daki Türkiye Büyükelçiliği'nin boş bulunan basınla alakalı bölümüne, eğitim Ataşeliklerine, bölgeyi tanıyan kişilerin atamasının yapılması yönündedir. Atama olmadığı takdirde Pakistan halkı Türkiye ile ilgili haberleri direkt olarak almak yerine, uluslararası basından almaktadır ve bu da Türkiye adına yazılan haberlerin Pakistan halkında ne kadar Türklere karşı bir sevgi olsa da uluslararası

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

basından alınan haberlerle yavaş yavaş Türkler hakkındaki algıyı değiştirmektedir. Öncelikli olarak Urduca bilen kişilerin alınması gerekmektedir.

- b. Pakistan’da FETÖ okulları hâlâ eğitimini devam etmektedir ve 24 tane okulları mevcuttur. Orada televizyon kanalı açmaya çalışılmıştır ama buna izin verilmeyince büyük iş adamları aracılığıyla FETÖ’nün bir televizyon kanalı orada mevcuttur. O kanaldan Pakistan halkının algısı çok fazla değiştirilmektedir. Türkiye Pakistan’da bir televizyon kanalı açsa ve oradan her gün Türkiye ile ilgili doğru haberleri hem de kültürümüzü tanıtacak belgeseller yayınlansa iyi olur. Mesela Pakistan’da şu an gündemde olan 2-3 tane dizi var ve bizim kültürümüzle ve yaşayış tarzımızla hiç uyuşmayan diziler, televizyon kanallarında mevcuttur. Eğer Pakistan’da Urduca yayın yapan bir Türk kanalı olursa FETÖ okulları orada kapanmasa bile darbeye, Türklere karşı algıların iyileşeceğini düşünüyorum.
- c. Üniversiteler arası etkileşim de aramızdaki bağların güçlenmesi için çok iyi bir yöntemdir. Türkiye’de Urdu Dili ve Edebiyatı eğitimi veren üç tane üniversite bulunmaktadır. Ama şu an sadece İstanbul Üniversitesi lisans öğrencisi almaktadır. Pakistan ve Türkiye arasındaki öğrenci değişim programları 6 aylık ya da 1 yıllık olsa hem oradan gelen arkadaşlar Türkiye’yi, buranın kültürünü, yaşam standartlarını görür. Buradan Pakistan’a gidecek arkadaşlara ise okuduğu dilde uzmanlaşma imkânı sağlanmış olur ve oranın kültürünü tanır, karşılıklı ilişkiler için çok yararlı, verimli olur.

5. Örnek Yayın Linkleri

http://e.jang.com.pk/07-16-2016/lahore/pic.asp?picname=01_02.JPG

<http://e.jang.com.pk/07-16-2016/lahore/pic.asp?picname=1144.gif>

http://e.jang.com.pk/07-16-2016/lahore/pic.asp?picname=01_02.JPG

http://e.jang.com.pk/07-17-2016/lahore/pic.asp?picname=03_01.jpg

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

<http://e.jang.com.pk/07-18-2016/laure/pic.asp?picname=184.gif>

Kaynakça:

Pakistan Türkiye İlişkisi; Diyanet İslam Ansiklopedisinden

HİNDİSTAN başlığında (*Osmanlı-Hindistan İlişkileri*)

Yıl: 1998, Cilt: 18, Sayfa: 81-85 bölümünden yararlanılmıştır.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Raporun Konusu : Pakistan’da Sivil Toplum Kuruluşları

Hazırlayan : Onur Kılıçer –İstanbul Üniversitesi Urdu Dili ve Edebiyatı ABD

1. Sivil Toplum Kuruluşu Nedir? Kimlere Hizmet Eder?

Sivil Toplum Kuruluşları¹ (Non-Governmental Organizations - NGO) devletin resmi organlarının haricinde ve devletten bağımsız olarak hareket eden hukukî, sosyo-kültürel, politik, çevreci amaçlar vb. doğrultusunda devletin eksik kaldığı düşünülen konularda araştırma ve hizmet sağlayarak bu konulardaki açıkları kapatan, kâr amacı gütmeyen oluşumlardır. Ayrıca “Sivil Toplum Örgütleri” diye de adlandırılabilirler. Bu örgütler gelirlerini bağışlar yoluyla, üyeliklerinden aldıkları aidatlar ile ya da devlet kurumlarının destekleri ile sağlamaktadırlar. Kuruluşların bünyesinde 2 tip çalışan bulunmaktadır:

1. Gönüllü çalışan personel
2. Ücretli çalışan personel

Ülkemizde bu örgütler dernek, vakıf, meslek kuruluşları (oda vb.) ve sendika gibi çeşitli isimlerle faaliyet göstermektedirler. Bu bağlamda vakıf ve dernekler topluma yararlı bir hizmet geliştirmek ve herkese yardım etmek için kurulmuş yasal topluluklardır.² STK’lar belli başlı merkezlere bağlı çalışırlar.

Ayrıca bir tanım olarak bakıldığında “Dünya Bankası” STK’ları “acıları rahatlatıcı aktiviteler düzenleyen, fakirlerin ilgi alanlarını geliştiren, çevreyi koruyan, basit sosyal hizmetleri sunan ya da toplum gelişimini üstlenen özel organizasyonlar” olarak tarif eder. (Dünya Bankası Operasyon Yönergesi 14.70)

2. Pakistan’da STK’lar

a. Pakistan’da STK’ların Kısa Tarihi

Birçok STK geleneksel olarak sosyal sektörlerde aktiftir: acil yardım, eğitim, rehabilitasyon, yoksulluğu azaltma, anne ve çocuk sağlığı, aile planlaması, maddi yardım ve sosyal

*Araş. Gör. Onur Kılıçer, İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Urdu Dili ve Edebiyatı, onur.kilicer@istanbul.edu.tr

¹ Buradan sonra STK olarak adlandırılacaktır.

² https://tr.wikipedia.org/wiki/Sivil_toplum_kurulusu (08.08.2016)

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

seferberlik eğitimi gibi³. Ülke genelindeki pek çok STK kayıtsızdır, küçük ölçeklidir. Para kaynakları ise sadece bağışlardır.

Pakistan'daki STK'ların kökeni İngiliz tebaasının iki devlete (Hindistan-Pakistan) ayrıldığı 1947 tarihindeki ayrılmaya kadar gider. Birçok gönüllü kuruluş (o zamanlar NGO'lar olarak anılmasa da) yeni kurulan ülkeye akın eden mültecilere insani yardım sağlamak için oluşturulmuştur.⁴ Hayırseverlik baştan beri Pakistan kültüründe büyük bir yer edinmiştir.

Tarih boyunca gelenek ve göreneklerine bağlı işadamları toplum gelişim projelerine bağışlar yapmışlardır. İnsani olarak ve tabi ki dini ilham alan bir yapı altında hem yoksullara yardım etmiş hem de işin doğasını anlatmışlardır. Son birkaç on yılda bu STK'lar bir şekilde gelişmeye devam etmiştir.

Pakistan'ın kuruluşunun ilk birkaç yılı boyunca STK'lar rehabilitasyon ve sağlık ile eğitim gibi temel hizmetler üzerine yoğunlaştı. STK'ların oluşumunda sonraki aşama ve yükseliş “Martial Law⁵” (askeri sıkıyönetim) ile birlikte sosyal hizmetler ve refah felsefesinin gelişmesi ile 1970'lerin sonlarına doğru oldu.

1980'li yıllar boyunca birçok yeni NGO kuruluşu yerel organlar aracılığıyla (semt, belediye, kasaba ve yerel meclisler) gelişim için ayrılan fondan faydalanmak için birleşti.

1980'lerde, birçok yeni STK yerel organlar (semt, belediye, kasaba ve yerel meclisler) aracılığıyla geliştirilmesi için ayrılan fon faydalanmak için birleşti. Birçok küçük çapta NGO 8 Ekim 2005 tarihindeki Pakistan depremi sırasında bu amaçla bir araya gelmiştir.⁶

Pakistan'da birçok amaç için bir araya gelen bu STK'lar çıkartılan bazı kanunlar ile de hem desteklenmiştir hem de takip edilmesi için kanuni bir düzen oluşturulmuştur. Görüldüğü üzere Pakistan'ın refah düzeyiyle alakalı olarak STK'lar çok önemli bir yer oluşturmaktadır. Bazı yasalar ile de içlerindeki özel maddeler ile STK'lar desteklenmektedir.

³ İleride kategorilendirerek açıklanacaktır.

⁴ <http://www.slideshare.net/naveedhands/role-of-ngo-in-pakistan> (09.08.2016)

⁵ 1969-1971 arasında Pakistan'da General Yahya Khan tarafından yapılan askeri darbe.

⁶ Aynı web adresi.

Tüm bunlara rağmen yerel toplumun gelişimi ve sosyal açıdan iyileşebilmesi için faaliyetlerini sürdüren STK'lara federal hükümetler ya da yerel yönetimler tarafından hiçbir yardım almamaktadırlar. Gelirler bağışçıların direkt olarak banka hesaplarına yaptıkları yardımlar ya da diğer kanuni kanallar vasıtasıyla olmaktadır. Bağımsız denetim kurumları tarafından bu bağışların kullanımı Pakistan'daki bu STK'ların hesapları vasıtasıyla denetlenmektedir. Sanılanın aksine Pakistan'da STK'lara vergi konusunda büyük bir rahatlık sağlanmasına karşın tam anlamıyla hiçbir kurum vergiden muaf değildir.⁷

Alt kıtada (Hindistan'ın geneli-Pakistan kurulmadan önce ve sonra) STK'ları destekleyici bazı yasalar ile bu yasaların çıkarıldıkları yıllar aşağıda verilmiştir:

Toplum Kanunu 1860

- 1860 Toplum Kanunu, hayırsever derneklerin (ve ayrıca edebiyat ve bilimsel çalışmalar yapan sivil toplum kuruluşlarının) kayıt kanunudur.

Vakıflar Kanunu 1882

- 1882 Vakıflar Kanunu, özel vakıflar ve yöneticileri ile ilgili alt kıtada çıkartılmış bir kanundur. Usulüne uygun olarak kimin yasal olarak vakıf yöneticisi olacağını ve onların ne yapabileceğini belirlemiştir.

İşbirliği (Gönüllü) Toplum Kanunu 1925

- 1925 İşbirliği Kanunu, toplumun işbirliği kurmasını, tescili ve düzenlemesini sağlamaktadır.

Sosyal Gönüllü Refah Tüzüğü 1961

- 1961 Sosyal Gönüllü Refah Yönetmeliği, toplumun işbirliği kurmasını, bu işbirliklerinin tescilini ve düzenlemesini sağlamaktadır.

Şirketler Tüzüğü 1984

⁷ <http://ngos.org.pk> (18.09.2016).

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

- 1984 Şirketler Yönetmeliği, bu düzenleme şirketlerin ve bazı derneklerin ilgili yasalarını değiştirmek ve pekiştirmek için yapılmıştır.

Pakistan’da da her ülkede olduğu gibi kurumların bağlı oldukları bir üst kurum bulunmaktadır. Sivil toplum kuruluşları da bu yukarıda bahsettiğimiz kanunlar ile “Pakistan Hayırseverlik Merkezi” isimli bir üst kuruluşa bağlıdırlar ve bu kuruluş 1860 Toplum Kanunu ve 1882 Vakıflar Kanunu yasaları ile tüm STK’ları denetim yetkisine sahiptir. Bu kuruluşun ana görevi toplumun üç sektörünü (Hükümet, İş Dünyası ve Sivil Toplum) bir araya getirmeye çalışan ve misyonu “Pakistan’da sosyal gelişim için hayırseverlik etkinliklerini ve miktarını teşvik etmek” olan bağımsız, kar gütmeyen bir destek organizasyonudur.

Bu merkez toplum kanunu ve Vakıflar Kanunu ile Sivil Toplum Kuruluşlarının tümünü denetim yetkisine sahiptirler.

b. Pakistan’da STK’ların Kategori Olarak Dağılımı

b.1. Birçok Hakların Savunulduğu STK’lar:

- ❖ İnsan Hakları
- ❖ Çocuk Hakları
- ❖ Kadın Hakları
- ❖ Çocuk Refahı
- ❖ Müşteri Hakları
- ❖ İnsan Hakları Eğitimi
- ❖ İşçi Hakları ve Refahı
- ❖ Gazeteci Hakları ve Refahı
- ❖ Dini Azınlıklar Hakları
- ❖ Kadına Şiddet

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

b.2. Sağlık STK'ları:

- ❖ Genel Sağlık
- ❖ Akıl Sağlığı
- ❖ Doğum Sağlığı
- ❖ Nüfus Refahı
- ❖ AIDS / HIV
- ❖ Bedava Göz Sağlığı
- ❖ Hasta Refahı
- ❖ Madde Bağımlılığı
- ❖ Engelli Desteği
- ❖ Kan Hastalıkları
- ❖ Kanser Hastaneleri

b.3. Eğitim İle İlgili STK'lar:

- ❖ Eğitim / Okuryazarlık
- ❖ Mesleki Eğitim
- ❖ Özel Eğitim
- ❖ Politik Eğitim
- ❖ Basit Yetişkin Eğitimi

b.4. Gelişim STK'ları:

- ❖ Kırsal Gelişim
- ❖ Şehir Gelişimi
- ❖ Toplum Gelişimi

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

b.5. Yoksulluğu Azaltma STK'ları:

- ❖ Yoksulluğu Azaltma
- ❖ Kadın Refahı
- ❖ Mikrofinans / Mikrokredi
- ❖ Açlık ve Kıtılık Sorunları

b.6. Uluslararası STK'lar:

- ❖ Uluslararası Görev Yapan STK'lar

b.7. Hayvan Hakları İle İlgili STK'lar:

- ❖ Hayvan Refahı ve Kurtarma
- ❖ Vahşi Yaşam

b.8. İncinebilir Yapıdaki Grup STK'ları:

- ❖ Yetim Bakımı
- ❖ Yaşlı Bakımı
- ❖ Çalışan Kadın Refahı

b.9. Çevre Ve Enerji STK'ları:

- ❖ Çevre Koruması
- ❖ Orman Koruması
- ❖ Afet Yönetimi ve İyileşme
- ❖ Yenilenebilir Enerji

b.10. Sanat / Miras STK'ları

- ❖ Sanat / Kültür

b.11. Diğer STK'lar:

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

- ❖ Barış ve Çatışma Çözümleri
- ❖ Araştırma Çalışmaları

Yukarıda kategoriler halinde belirttiğimiz STK'lar Pakistan'da faaliyet göstermektedirler. Yalnız daha önce de söylediğimiz gibi birçok STK çok küçük olmasının yanında yaptıkları işlerin takip edilmesi konusunda da sorun bulunmaktadır.

STK'lara ek olarak düşünce kuruluşlarından bahsetmek gerekirse örneğin büyük bir kurum olan Council of Islamic Ideology (İslam İdeolojileri Konseyi) bir think tank (düşünce kuruluşu) gibi çalışarak devleti, yasal kurallar çerçevesinde görüş ve tavsiyeler vererek yönlendirmektedir. Bir nevi "Diyanet İşleri" gibi çalışmaktalar. Bu kuruluş önceki kanunları, yeni kanunları inceleyerek İslam hukuku içerisinde ve Kur'an tabanlı bir yapı ile bu işi yapmaktadır. Yirmi kişilik bir araştırma ekibi ile çalışıyorlar.

Kurum Bilgileri:

Council of Islamic Ideology
Başkan - Maulana Muhammad Khan Sheerani
Council of Islamic Ideology, Government of Pakistan, Islamabad – 44000, Pakistan
0092 51 920 4736 (Tel), 0092 51 921 7381 (Fax)
contact@cii.gov.pk

Bir diğer think tank kuruluşu olan, senatör Sehar Kamran'ın kurduğu ve onun yardımları ile çalışan "Center for Pakistan and Gulf Studies" (Pakistan ve Körfez Çalışmaları Merkezi) ise global güvenlik üzerine önde gelen bir araştırma merkezidir. Özellikle büyük projeler üreterek devletin kurumları ile ortak çalışmalar yapmaktalar. En büyük projesi "Selam"; şiddet ile ilgili

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

bilhassa terörizm konusunda detaylı bir proje tasarlamışlardır. Sorunları çözmeye yönelik çalışarak güvenlik sorunlarını derinlemesine araştırmaktadırlar. Yine çağımızın en büyük sorunlarından biri olan nükleer silahlanma ve enerji konusunda da proje üretmektedirler. İlgilendikleri alanlar arasında Pakistan'ın stratejisi ve planlama, ikili ilişkiler, komşular ile ilişkiler, dış politika bulunmakta. Bu tip bir düşünce kuruluşu her ne kadar devlet ile iç içe olsa da ve her ne kadar bir senatör tarafından kurulmuş olsa da gelir konusunda büyük sorunlar yaşayabiliyor. Çünkü devletten herhangi bir yardım almıyorlar. Gelirlerin çoğu bağışlar ile karşılanıyor.

Kurum Bilgileri:

Center for Pakistan and Gulf Studies
Başkan - Senatör Sehar Kamran
İslamabad – 1486, Pakistan
0092 51 282 3425 (Tel), 0092 51 282 3424 (Fax)
info@cpakgulf.org

Think tank kurumları ülkemizdeki gibi Pakistan'da da çok önem taşımaktadır. Özellikle öğrencilerin üniversite hayatından sonra tezlerini gerçeğe dönüştürdükleri bir yer buluyor olmaları ve farklı bakış açılarıyla tanışmaları konusunda büyük destekleri olmaktadır. Kariyer planlaması açısından think tank kurumları önemli bir yer tutmaktadır.

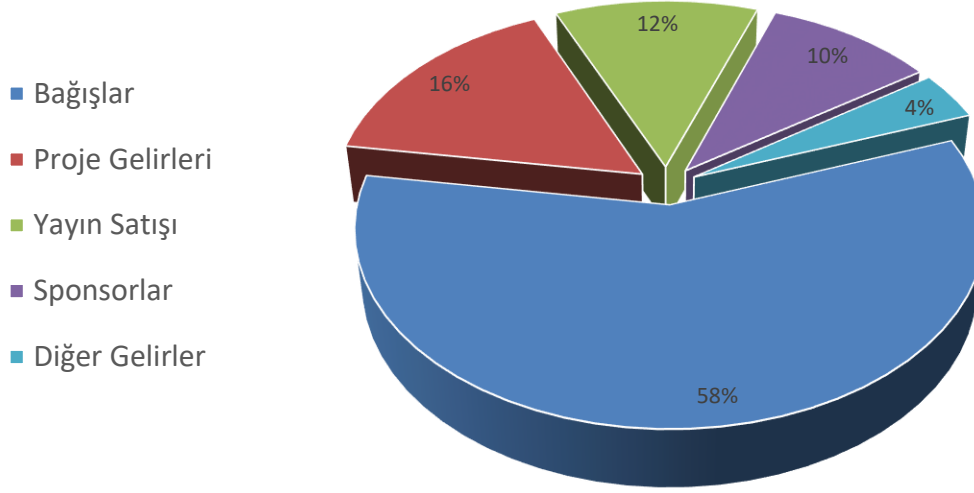
GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Bir başka araştırma merkezi olan “Institute of Policy Studies” (Siyaset Çalışmaları Enstitüsü) 1979 yılında kurulan bir kurumdur. Başkanlığını Prof. Ahmad Khurshid yapmaktadır. Yönetim kurulu çok iddialı isimlerden oluşuyor. Bu kişiler kendi alanlarında ülke çapında büyük isim sahibi insanlardır. Kurumun işleyişi siyaset/politika döngüsü ile yeni fikirler üretip bunların hayata geçmesi için beyin fırtınaları yaparak tartışmalarla son halini vermek şeklindedir. Bu düşünce kuruluşu tüm bu çalışmalarını tamamen inanç temeline (İslâm) dayandırarak yapmaktadır. Batı-Doğu toplumlarındaki Müslümanların hayatları için her yönü ile hazırlanmış bir Urduca yayını bulunmakta ve bu yayın OIC (The Organization of Islamic Cooperation-İslam İşbirliği Teşkilatı) çatısı altında yayınlanmıştır. Kurum ayrıca bir yayın evinin sahibidir ve Nukte-i Nazar (Bakış Açısı) isimli bir dergileri bulunmaktadır. Pakistan’ın Çin ile yoğun stratejik ilişkisi dolayısıyla kendi içlerinde Çince eğitim vermektedirler. Ayrıca gençlere yönelik projeler üreterek Müslüman gençliğinin nasıl daha iyi liderler olabileceği konusunda eğitimler vermektedirler. Bu konuda her yıl düzenledikleri bir konferansları var ve beyin fırtınası şeklinde yaklaşık 250 öğrenci ve genç araştırmacıyı konuk etmektedirler.

Yine diğer düşünce kuruluşları gibi bu kurum da gelir konusunda devletten bağımsızdır. Pakistan’da STK’lar ve düşünce kuruluşlarının gelirlerini ne şekilde sağladıklarını bu kurum üzerinden bir örnekle göstermek gerekirse:

Institute of Policy Studies Gelirleri

Kurum Bilgileri:

Institute of Policy Studies
Genel Koordinatör – Irfan Shahzad
1, st. 8, F-6/3, Islamabad, Pakistan
0092 51 843 8391-3 (Tel), 0092 51 843 8390 (Fax)
irfan@ips.net.pk, irfanzad@gmail.com
Institute of Policy Studies, Islamabad

Pakistan’da daha önce kategorilendirdiğimiz vakıf, dernek ve düşünce kuruluşlarını aslında içlerinde dört ana kategoriye ayırmak mümkün. Bu da daha çok gelir durumlarıyla alakalı ve ayrıca amaçladıkları desteklerle bağdaşmaktadır. Her ne kadar güçlü vakıflar var ise de güçsüz

ve amaçlarını kaybetmiş vakıflar da bulmak mümkün. Bazıları güçlü olmakla beraber devletin yapısına el atmaya çalışmaktadırlar.

Bu grupları şu şekilde ayırabiliriz:

I. Maddi Olarak Güçlü Vakıflar:

Bu tip vakıflar araştırma olarak çok kuvvetlidirler ve ayrıca çok iyi eğitilmiş çalışanlara sahiptirler. Bunun en büyük sebebi ise gelirlerinin büyük devletler tarafından karşılanıyor olmalarıdır. Burada dikkat edilmesi gereken nokta çok yüksek gelirlere sahip olmalarıdır. Bu destekle Pakistan’da bulunarak misyonerlik faaliyeti yapmaktadırlar. Bürokrasiye müdahil olmaya çalışırlar ve devleti yönetmeye varan davranışlara kalkışmaktadırlar. Pakistan hükümeti bu tip vakıfları zamanında yakalayamadıkları için sorun teşkil etmektedir.

II. Medrese Eğitimi Veren Vakıflar:

Medreselerde çocuklar genç yaştan itibaren sıkı bir İslâmi eğitime tabi tutulmaktadır. Bu medreselerde okuyan çoğu çocuk yetimdir. Ayrıca dışarıdan cüzi bir miktar para ile eğitim gören çocuklar da bulunmaktadır. Bu tip medreselerde daha çok radikal eğitim verilmektedir. Tüm Pakistan genelinde yaklaşık beş milyon çocuk bu tip vakıf medreselerinde okumaktadır.

III. Çift Yönlü ve Dengeli Vakıflar:

Pakistan’da yukarıda anlatılanlar haricinde çok radikal olmayan ancak tamamen İslâm ümmet’i için çalışan dernekler bulunmaktadır. Bu vakıflar daha çok yetim çocuk eğitimi için kendilerini adanmış durumdadır. Pakistan’da bu tarz vakıflar çok fazla bulunmamaktadır. Özellikle ülkemizden İHH’nın (İnsani Yardım Vakfı) büyük destekler sağladığı bir kurum olan Khubaib Foundation (Khubaib Vakfı) bu vakıfların arasında yer almaktadır. Ayrıca Muslim Hands (Müslüman

Eller) gibi İngiltere’den gelen Pakistanlıların kurduğu vakıf da bu kategoriye girmektedir. Bu vakıflar öncelikli olarak Pakistan’ın refahı, daha sonra Ümmet için gayret göstermektedirler. Birçok kurum bu iki başlıktan yoksun olarak çalıştığı için Khubaib ve Muslim Hands gibi büyük değıllerdir. Bazıları Pakistan için çalışırken Ümmet’ten yoksun, Bazıları Ümmet için çalışırken Pakistan’dan yoksun olmaktadır. Ayrıca çoğunun güçlü bir ideolojisi bulunmamaktadır.

IV. Yerel Vakıflar:

Bu tip kurumlar daha önce kategorilere ayırdığımız yaklaşık kırk altı konu üzerine çalışmalar yapan vakıf ve düşünce kuruluşlarıdır. Yerel olduklarından dolayı küçük çapta projeler üreterek etkili olamamaktadırlar ancak çok fazla sayıda vakıf vardır. İdeolojisi olmayan, güçlü olmayan durumda bulunan kurumlardır.

c. Pakistan’da Belli Başlı Vakıflar

c.1. Khubaib Foundation (Khubaib Vakfı):

Pakistan’da bulunduğum süre boyunca içerisinde bulunduğum ve misafirhanesinde kaldığım bu vakıf son derece büyük projeler geliştirerek özellikle Pakistan’ın genelinde çocukların eğitimi, refahı, hakları, sağlığı ve gelişimi konusunda inanılmaz bir çaba göstermektedir. İslamabad’dan Ravalpindi’ye, Sargodha’dan Haripur’a, Muzaffarabad’dan Skardu’ya (Gilgit) kadar birçok şehirde muazzam okul ve kolejlere sahiptir ve yetim çocukların eğitimlerini ve ikametlerini sağlamaktadırlar. Kurumda yaklaşık olarak kırk beş kişi maaşlı olarak çalışmakta ve ayrıca gönüllü çalışanlar da destek vermektedirler.

Pakistan’da vakıflar kanunlar ile korunuyor. Ayrıca vakıfların vergi vermediklerini ya da cüzi miktarlarda vergi verdiklerini, bu sebeple devlet ile herhangi bir sorunları olmadıklarını söyleyebiliriz. Bu kurum da hâlihazırda devletten herhangi bir yardım görmemektedir. Devlet

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

bu tip kurumların şeffaf hesaplarını inceleyerek sıkıntı olmadığını gördüğünde bir kontrol yapmıyor. Konuştuğum kurum yetkilileri yaklaşık 15 senedir herhangi bir müfettişin gelmediğini, zaten hesapların dökümlerini devlet ile paylaştıklarından kontrol edilecek bir şey bulunmadığını söylüyorlar. Vakıf ayrıyeten Pakistan'da bulunan her siyasi parti ile çalışabilmektedir ve bunun hiçbir soruna yol açmadığını söylemektedirler.

Vakıf 1999 yılının Mayıs ayında Trust Act (Vakıflar Kanunu-1882) kanunlarına binaen kâr amacı gütmeyen, eğitim ve sosyal refah düzeyini arttırmak için kurulmuştur. Eğitim-öğretim faaliyetlerinin yanında sağlık, inanç sorunları, rehabilitasyon ve cezaevi rehabilitasyonu konularında çalışmalar yapmaktadır.

2005 İslamabad büyük depreminden sonra bölgeye akın akın gelen Türk yardım kuruluşları, gönüllüler, dernekler vasıtasıyla Türk kardeşleri ile tanışmış ve o günden itibaren özellikle İHH tarafından yoğun şekilde desteklenmektedir. Vakfın her binasında, her aracında Türk ve Pakistan bayrakları beraber asılıdır. Vakıfta kurucu ve başkan Nedim Ahmed ile beraber Türkçe bilen ve konuşan birçok Pakistanlı bulunmaktadır.

Pakistan'da özellikle herhangi bir yardım yapmayı amaçlayan ülkemiz şirket ve derneklerinin Türk dostu ve aşığı bu kurum ile iletişime geçmesi çok faydalı olacaktır. Öyle ki samimiyeti ile vakfın başkanı ve çalışanları Sayın Cumhurbaşkanımız Recep Tayyip Erdoğan'ı Pakistan'ı en azından belli bir dönem yönetmek için gelmesini istemektedirler.

Kurum Bilgileri:

Khubaib Foundation
Başkan ve Kurucu – Nedim Ahmed
Plot # 112 , Street # 8 , Sector I-10/3 Islamabad, Pakistan
0092 51 444 0837 (Tel), 0092 51 444 0836 (Fax)
info@khubaibpakistan.org

c.2. Muslim Hands (Müslüman Eller):

İngiltere’deki Pakistanlıların 1993 yılında kurduğu bu vakıf uluslararası alanda (yaklaşık 50 ülke) yardım çalışmaları yapmaktadır. Genel olarak yoksulluk, doğal afetler ile oluşan sorunlar ve fikir ayrılıkları gibi konularda destekler vermektedir. Khubaib vakfı gibi yetim çocuklar için çalışmalar yapmaktadır.

Pakistan’da ise daha fazla eğitim, acil yardım, çevresel sorunlar, sağlık, açlık, iftar yardımı, kurban yardımı, yetim çocuklar, temiz su kaynağı ve geçim sıkıntıları gibi önemli başlıklar altında çalışmalarını sürdürmektedir.

Kendilerini dünya çapındaki savunmasız tüm insanlar için yoksulluğun temel nedenlerini anlamaya ve toplumları geçim sıkıntısından kurtarmaya adanıklarını belirtiyorlar. Yetkililer “Müslüman Eller” (Muslim Hands) çeşitli ve önemli bir dizi alanda kısa süreli çözümlerden aldıkları güç ile uzun soluklu projeler yaparak yoksulluğu azaltmak için çalışmakta olduklarını söylemektedirler.

Kurum Bilgileri:

Muslim Hands
148 Gregory Boulevard, Nottingham, NG7 5JE
+44 115 911 7222 (Tel)
mail@muslimhands.org.uk

c.3. Edhi Foundation (Edhi Vakfı - ایدھی فاؤنڈیشن):

Abdul Sattar Edhi tarafından 1951’de kurulmuştur. Sattar Edhi Temmuz 2016’daki vefatına kadar eşi “Belkis Hanım” ile birlikte vakfın başkanlığını yapmıştır. Merkezi Karaçi’de bulunan vakıf Pakistan’ın ve dünyanın en büyük ambulans ağlarından bir tanesine sahiptir. Pakistan ve çevresindeki devletlere dahi 24 saat acil yardım ve ambulans temini sağlamaktadır.

Bu vakıf daha çok yetim (babası olmayan) çocuklara destek sağlarken, diğer yardım konularında da yoğun bir destek vermektedir. Barınak, hastane, sağlık merkezi, rehabilitasyon merkezleri ve uluslararası toplum merkezleri gibi kolaylıkları sağlamaktadır. İlgilendiği alanlar arasında acil yardım, yetim eğitimi, engelli insanlar, barınak, hava ambulans servisi, kan ve ilaç bankası, eğitim, sağlık, deniz ve kıyı hizmetleri bulunmaktadır.

Vakfın Pakistan’daki en büyük sivil toplum kuruluşlarından biri olduğu söylenmekte ve bu bazı diğer vakıflar tarafından da kabul edilmektedir.

Kurum Bilgileri:

Edhi Foundation
Head Office - Sarafa Bazar, Boulton Market, Mithadar, Karachi, Pakistan
+92 (21) 32413232 (Tel), +92 (21) 32418753 (Fax)
edhikarachi@hotmail.com

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Edhi Foundation
Serving Humanity is the Spirit of All Religions

c.4. Al-Khidmat Foundation (الخدمت فاؤنڈیشن):

Bu STK yine “Edhi Vakfı” gibi Pakistan’ın en büyük vakıflarından bir tanesidir. Çok iyi organize olmuştur, Pakistan’ın tümünde insani ve hayırseverlik hizmetler veren kuruluştur. 1860 Toplum Kanunu ile de bir sivil toplum kuruluşu olarak Pakistan Hükümeti tarafından kayıt altına alınmıştır. Kuruluşun şu anki başkanı “Abdul Shakoor”dir. 1940’lı yılların ortalarında kurulmasına rağmen resmi olarak devlet kaydını 90’lı yıllarda yapmışlardır.

Bu vakıf özerk, politik olmayan, kâr gütmeyen ve âlicenap bir kuruluştur. Yegâne hedefi ise din, dil, ırk, mezhep ya da siyasi görüş ayırt etmeksizin insanlığa hizmettir. Kurum yetkilileri bu kuruluşun gerçek anlamda dünyadaki hiçbir parti ya da politik olaylarla ilgileri olmadıklarını iletmektedirler. Her ne kadar bir ilgileri olmadıkları söylene de “Cemaati İslami Hareketi⁸” ile ilgileri bulunduğu çeşitli kaynaklar tarafından dile getirilmektedir.

Al-Khidmat vakfı aynı zamanda deprem ve sel ya da su kıtlığı gibi doğal felaketlerden etkilenen insanlara ve mülteciler ile ülkelerinden ayrılmak zorunda kalmış insanlara yardım etmiştir.

Kurum Bilgileri:

Al-Khidmat Foundation
Head Office - 711, Block J-2 Johar Town Lahore - Pakistan
+92 42 3595 7260 (Tel), +92 42 3595 7261 (Fax)
info@alkhidmat.org

⁸ Mevdudi’nin önceleri “Dar’ul İslâm” teşkilatını kurmasından iki yıl sonra bu örgütün yetersiz olduğunu düşünerek “Cemaat-i İslami” adı altında yeni bir teşkilat kurmuştur. Teşkilatın amacı ise sadece Allah rızasına kavuşmak ve İslâm dini hâkim oluncaya kadar çalışmaktır. (<http://www.mumsema.org/islami-hareketler/199125-pakistanda-cemaati-islami-hareketi-1900-a.html>)

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

c.5. Diğer Vakıflar:

Aga Khan Foundation (Ağa Han Vakfı):

Aga Khan Foundation
House N° 1, Street N° 61, Sector F-6/3, Islamabad – Pakistan Ana Merkezi İsviçre - Case postale 2369, 1211 Geneva 2, Switzerland
+41 22 909 7200 (Tel), +41 22 909 7291 (Fax)
akf@akdn.org
http://www.akdn.org/AKF
 AGA KHAN FOUNDATION

Islamic Relief Foundation (İslami İnanç Vakfı):

Islamic Relief Foundation
Country Office - Plot 2, Street 7, Sector G 10/2, Islamabad, Pakistan
+9251-2114212-13-16-17 (Tel), +9251-2114170 (Fax)
info@irp.org.pk
http://islamic-relief.org.pk

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Islamic Relief Pakistan

DEDICATED TO ALLEVIATING THE SUFFERINGS OF THE
WORLD'S POOREST PEOPLE

Care International:

Care foundation
Vakfın Ana Merkezi İsviçre’de olduğundan iletişim bilgilerini ona göre veriyorlar Chemin de Balexert 7-9, 1219 Chatelaine (Geneva), Switzerland
+41 22 795 10 20 (Tel), +41 22 795 10 29 (Fax)
cisecretariat@careinternational.org
http://www.care-international.org

Mir Khalil ur Rahman Foundation:

Mir Khalil ur Rahman Foundation
Suite # A-605, Saima Trade Towers, I.I. Chundrigar Road, Karachi, PAKISTAN
+41 21-111 101 111 (Tel), +41 21-32214351 (Fax)
http://www.mkrf.org/

The Citizens Foundation:

The Citizens Foundation
Plot No. 20, Sector # 14, Near Brookes Chowrangi, Korangi Industrial Area, Karachi, 74900, Pakistan.
+92-21-111-823-823 (Tel), +92-21-35113460 (Fax)
info@tcf.org.pk
http://www.tcf.org.pk/

The Aman Foundation:

The Aman Foundation
Plot # 333, Korangi Township Near Pakistan Refinery Ltd., Karachi, Pakistan.
+92 (21) 111-111-823 (Tel), +92 (21) 35123697 (Fax)
info@amanfoundation.org
http://www.theamanfoundation.org/

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Raporun Konusu : Pakistan’da Yüksek Öğrenim Sistemi
Hazırlayan : Ömer Şerif Turan – Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Tarih ABD

Önsöz

Eğitim insanlığın bütünü için oldukça önemli bir etkidir. Bilhassa Müslüman toplumlar eğitime en başından itibaren sahip çıkmalı ve asla onu aksatmamalıdır. Zira İslam dininin ilk emri “Oku” ayetidir. Bu emirden hareketle yüzyıllar boyunca gelişip yeni coğrafyalara serpilen İslam Medeniyeti, ulaştığı her yere eğitimi de ulaştırmış ve bütün insanlığa hizmet etmiş önemli ilim adamları yetiştirmiştir.

İstanbul’dan İslamabad’a, yani Pakistan’a doğru uzanan yolculuğumun sebebi de eğitimidir. Yaklaşık dört haftalık bir süre zarfında Pakistan’daki bazı üniversiteleri araştırma ve inceleme imkânı buldum. Türkiye ile çok farkı olmayan yükseköğrenim sistemini elimden geldiğince anlamaya çalıştım. En sonunda topladığım bilgiler ışığında bu raporu yazdım. Rapor tanıtım ve öğrenim amaçlı olarak Pakistan’ın kısa tarihçesi ile başlıyor. Akabinde Pakistan’da eğitimin nasıl olduğuna dair bir çerçeve çiziliyor. Daha sonra Pakistan’da yükseköğrenim sistemine dair bir bölüm var. Burada geçmişten günümüze Pakistan’da yükseköğrenim sistemi anlatılıyor. Raporda son olarak ülkenin eğitim alanında yaptığı planlar ve bu planların ayrıntılarına dair bir sonuç yazısı ele alınıyor.

Özellikle biz araştırmacılara bu fırsatı veren “Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (GASAM)”a ve “Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı (YTB)”na teşekkürü bir borç bilirim. Bu iki kuruma da müteşekkirim. Zira düzenlenen proje veya projeler oldukça faydalı sonuçlar doğuruyor. Öğrenciler, araştırmacılar yani kısacası eğitim gönüllüleri düzenlenen bu projeler ile yeni dünyaları keşfediyor ve ortaya harikulade araştırmalar, akademik ürünler çıkıyor. Umudum odur ki böyle projeler hayata geçirilmeye hep devam eder. Çünkü ilim yolunda atılan her adım aynı zamanda insanlığın refahı için atılmış yeni bir adımdır.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Kısa Tarihçe

Müslümanlığın Güney Asya'da kitlesel yayılışı 11. yüzyılda Gazneliler Devleti'nin kurulması ile başlamıştır. 1000-1026 yıllarında Pencap'a yaptığı akınlarla İslamiyet'i alt-kıtaya sokan Gazneli Mahmut döneminde, özellikle Sufi düşüncesine bağlı İslam bilginleri bölgede İslamiyet'in yayılmasında etkili olmuşlardır. İslam kuralları alt-kıtada 8. yüzyılın başlarında geçerli olmaya başlamıştır. Bölgede bulunan en eski medreseler, Türklerin yönetimi altında 13. yüzyıla kadar kaydedilmemiştir. 14. yüzyılda, sadece Delhi'de bin tane medrese bulunmakta idi ve 18. yüzyılda, Molla Nizamuddin tarafından geliştirilen ve Dar-ı Nizami adı verilen müfredat medreselerde standart program haline gelmiştir.

Hint yarımadasında Babür İmparatorluğu'nun kurucusu Babür Şah, 1526'da Delhi yakınlarında Penipat'da Delhi Sultanlığı'nın son yöneticisi İbrahim Lodi'yi yenerek Delhi Sultanlığı'na son vermiştir. Ancak 17. yüzyıldan itibaren İngilizler bölgeye öncelikle Doğu Hindistan Şirketi (East Indian Company) aracılığıyla girmeye başladılar. Şirket, ilk fabrikasını 1612 yılında açmıştır. 1858-1859 yıllarında ilk bağımsızlık savaşı olarak da tanımlanan geniş çaplı ayaklanma, şirketin yönetimindeki toprakların İngiliz Krallığı yönetimine geçmesiyle sonuçlanmıştır.

1858 yılında Birleşik Krallık Parlamentosu Hindistan'ın Birleşik Krallık yönetimine alındığına dair bir kanunu kabul etmiştir. Seyyid Ahmed Han, Ağa Han Hint Yıldızı gibi liderlerin öncülüğünde Hint Müslümanları 1906 yılında "Tüm Hindistan Müslüman Ligi" (All Indian Muslim League) Partisini kurmuşlardır. Bu parti ve Seyyid Ahmed Han başta İngilizler tarafından desteklenerek kendisine Hint Yıldızı unvanı verilmiştir. Müslüman Ligi'nin Muhammed Ali Cinnah'ın başkanlığındaki 23 Mart 1940 tarihli oturumunda Hindistan'ın Müslümanlar ve gayrimüslimler arasında bölünmesi kararı alınmıştır. 23 Mart halen Pakistan'da, "Pakistan Günü" olarak kutlanmaktadır.

14 Ağustos 1947 tarihinde Muhammed Ali Cinnah, Pakistan Genel Valisi olmuş ve Pakistan bağımsızlığını kazanmıştır. Pakistan'ın Hindistan'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmesinin ardından milyonlarca Müslüman, Hindu ve Sih'in mübadelesi başlamış, sınırın her iki yanındaki toplam 12 milyon kişi yer değiştirmiştir. 1947'de kurulan Pakistan'ın kurucusu ve ilk devlet

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

başkanı Muhammed Ali Cinnah'ın 11 Eylül 1948'deki ölümüne kadar ülkenin içinde bulunduğu karışık durum nedeniyle bir anayasa hazırlanamadı. Anayasasının hazırlanması 8 yıldan fazla sürdü. 1956 tarihli ilk anayasaya göre bir İslami cumhuriyet olarak tanımlandı. Üzerinde yapılan çeşitli değişikliklerle birlikte ülke halen 1973 tarihli anayasa ile idare edilmektedir. 1971'e kadar Pakistan, bugünkü Pakistan (Batı Pakistan) ve Bangladeş (Doğu Pakistan) topraklarından oluşmaktaydı. Hindistan ve İngiltere'nin de etkisiyle 1971 yılındaki iç savaştan sonra Doğu Pakistan Bangladeş adında bağımsızlığını ilan etti. Bu savaştan yıllar sonra dahi Pakistan ile Bangladeş'in arası düzelmiş değildir.

Ülkede 1999 yılında gerçekleşen askeri darbe ile Pervez Müşerref tüm yetkileri kendisinde toplamıştır. 2008 Ocak'ta genel seçimlere gidilmesi kararı alınmıştır. Sürgünde bulunan eski başbakan Benazir Butto 2007 Ekim'de ülkesine dönmüş ve döndüğünde düzenlenen saldırıdan yara almadan kurtulurken 140 civarında kişi ölmüştür. Bundan sonra karışıklıklar devam ederken olağanüstü hâl ilan edilmiş ancak 1 ay sonra kaldırılmıştır. Bu süreçte sürgünde bulunan muhalefet lideri Navaz Şerif de ülkesine dönmüştür.

Aralık 2007 Pakistan için çok kötü bir yıl olmuş ve Benazir Butto kendisine yönelik düzenlenen ikinci suikast saldırısında öldürülmüştür. Butto'nun ölümünden sonra yaşanan şiddet olaylarında onlarca kişi ölmüş, milyonlarca dolarlık maddi hasar meydana gelmiştir. Bunun üzerine seçimler Şubat 2008'e ertelenmiştir. Ertelenen seçimler 18 Şubat 2008'de yapılmış ve devlet başkanı Müşerref'in Pakistan Müslüman Ligi-Kueyd (lider) adlı partisi yenilgiye uğrarken Butto'nun Pakistan Halk Partisi birinci, Navaz Şerif'in Pakistan Müslüman Ligi (N) adlı partisi ise ikinci olmuştur. Buna rağmen Müşerref önce devlet başkanlığı görevini sürdüreceğini açıklamakla beraber, sonra ordunun desteğini kaybederek 18 Ağustos 2008'de devlet başkanlığı görevinden istifa etmiştir. Pakistan İslam Cumhuriyeti'nin günümüzdeki Cumhurbaşkanı Memnun Hüseyin, Başbakanı ise Navaz Şerif'tir. Ülkenin nüfusu günümüzde yaklaşık 182 milyon civarındadır. Başkenti İslamabad'dır. En büyük şehri Karaçi'dir. Ülkede resmi dil Urduca ve ikinci en çok konuşulan dil İngilizcedir. Pakistan dünyanın en kalabalık 6. ülkesidir.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Pakistan’da Eğitim

Pakistan İngiliz Hindistan’ından adil olmayan ve sınıflarca yönlendirilen bir eğitim sistemi miras almıştır ve bu sistem günümüze kadar belli başlı hususları değişmeden gelmiştir. Devlet okulları eyalet ve federe devletler tarafından kontrol edilen bir şekilde Urdu dili ortamında eğitim vermektedir. Özel sektör okulları ise İngilizce dilinde eğitim yapmaktadır. Sistem sosyo-ekonomik eşitsizliklerin başlıca sebebidir ve ülkedeki farklı sosyo-ekonomik sınıfların menfaatlerine hizmet etmektedir. Bunlara ilaveten, bu üç sistemin öğrencileri; militanlık, hoşgörü ve cinsiyet eşitliği hakkında geniş çapta farklı bakış açılarına sahip olarak yetişmektedirler. Medrese ve elit İngiliz okullarındaki öğrenciler bu yelpazenin iki ucunda yer almaktadırlar.

Pakistan’da eğitim beş seviyeye ayrılmıştır: ilkokul (birinci sınıftan beşinci sınıfın sonuna kadar), ortaokul (altıncı sınıftan sekizinci sınıfın sonuna kadar), lise (dokuzuncu ve onuncu sınıflar; olgunluk sınavına hazırlık), ara eğitim ve nihai olarak üniversite programları üniversite diplomasının alınmasını veya ileri seviyelerde eğitime devam edilmesini sağlamaktadır. Diğer yandan İslami eğitim için hâlihazırda Pakistan’da beş geniş kapsamlı medrese tipi bulunmaktadır. Bunlardan 4 tanesi çoğunlukta olan Sünnilere ait olup bir tanesi Şii azınlıktadır. Sünniler arasında, çoğunlukta olanlar Barelvislerdir ve bunlar ılımlı bir grup olup yerel âdetler ve törenler ile geleneklere dâhil olmayı istemektedirler. Bundan başka Cemaat-i İslami tarafından işletilmekte olan ilahiyat fakülteleri mevcuttur ki bunlar herhangi bir hizipten olmamakla beraber politik olarak oldukça faal durumdadırlar. Geri kalan iki medrese akımı en önemlileri olarak düşünülürler. Bunlardan birincisi Deobandi ekolüdür ve Hindistan’ın Yeni Delhi yakınındaki Deoband kasabasından kaynaklanmaktadır. Deobandi akımı uzun zamandır “İslam’a Aykırı” dini katılımları reddetmek ve Kur’an tarafından oluşturulan modellere dönmek sureti ile İslam’ı arındırmak istemektedir. Bir de ayrıca Ehl-i Hadis (Peygamberin sav yolunu takip edenler) vardır ki aynı dini arıtma fikrini savunurken Deobandis tarafından kullanılan Hanefi Hukuku yerine Salafi Dini hukukunu takip eder.

Haripur'da ilkokul öğrencilerine yönelik kurulmuş bir eğitim yerleşkesi.

Pakistan Anayasası'na göre ücretsiz eğitim sağlamak devletin sorumluluğundadır. Bağımsız olduğunda Pakistan'da sadece bir üniversite vardı. Pencap üniversitesi 1882'de Lahor'da kurulmuştur. Pakistan'da şu anda 71'i devlet, 59'u özel olmak üzere 130'dan fazla üniversite bulunmaktadır. Pakistan'da 730 teknik ve mesleki kurum bulunmaktadır. Erkek mesleki kurumlarına girmek için minimum nitelik 8. sınıfı tamamlamış olmaktır. 2004 yılı itibariyle Pakistan'da yetişkin nüfusun %46,6'sı okuryazardı. Okuryazarlık erkeklerde %60,6 iken kadınlarda %31,5'ti. Aşiret bölgelerindeki kadınlarda okuma yazma oranı cinsiyet farklılığı nedeniyle %3'tü. Pakistan hükümeti 1996'da cehaletin ortadan kalkması ve bütün çocukların okuryazar olması için ülke çapında bir girişim başlatmıştır.

Günümüzde eğitim klasikten modern eğitime doğru ilerlemektedir. Eğitim Pakistan için çok önemli bir meseledir. Zira Pakistan'da yaşayan yaklaşık yüz milyon genç nüfus mevcuttur. İlkokul düzeyinde modern okullara sahip olan Pakistan, birçok bölgesinde geçmişten gelen medrese geleneğini muhafaza etmektedir. Medreselerde temel İslami derslerin yanı sıra ülkenin tarihi ile ilgili dersler de verilmektedir. Fakat 21. yüzyılda -geçmişte İngilizlerin de bölgedeki etkisini göz önünde bulunduracak olursak- medreseler yerlerini yavaş yavaş devlet okullarına veya özel okullara bırakmaktadır. Zira eğitimin kendisi gibi, eğitim kurumları da modernleşmektedir. Eğitim teftişi zaman zaman devlet yani asker tarafından yapılmaktadır. Zira

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Pakistan ağırlıklı olarak sivil planlamanın değil de askeri sistemin ön planda olduğu siyasi bir yapıya sahiptir.

Pakistan’da özel kolejler de mevcuttur. Sayısal ve sözel alanlarda kurulmuş birçok özel lise veya meslek liseleri vardır. Üniversite’ye girecek olan öğrenciler Türkiye’deki gibi genel bir sınava tabi tutulmuyorlar. Her üniversitenin kendisine göre belirlediği koşullar var. Bu koşulların yanı sıra her üniversitenin kendi giriş sınavı ve şartları var. Bir öğrenci birinci sınıftan lise son sınıfa kadar elde ettiği başarıları ve aldığı belgeleri girmek istediği üniversiteye sunuyor ve üniversite öğrencinin niteliğine göre karar verip öğrenciyi eğitime kabul ediyor. Yurt dışından birçok öğrenci Pakistan’da üniversite eğitime geldiği gibi aynı şekilde Pakistanlı öğrenciler de diğer dünya ülkelerine üniversite eğitimi için gidiyorlar. Bu öğrenci göçü Pakistan’da farklı bir eğitim etkileşimine de zemin hazırlıyor. Pakistan’da günümüzde klasik dönem ile modern dönem arasında kanatlarını açmış bir eğitim sistemine sahip. Birçok Müslüman ülkede olduğu gibi Pakistan’da da; eğitimin tam merkezinde duran -eski usul- yükseköğrenime denk gelen medrese eğitimi yerini üniversitelere bırakmış durumdadır.

Pakistan’da Yükseköğrenim

Pakistan’daki bütün üniversiteler HEC(Higher Education Commission/Yüksek Öğrenim Komisyonu)’e bağlıdır. Bu kurum Türkiye’deki YÖK(Yüksek Öğretim Kurulu) gibidir. HEC uluslararası eğitim standartlarına ulaşmak ve akademik eğitim verilmesini sağlamak, yeni enstitülerin kurulması ve geliştirilmesini sağlamak, mevcut enstitülerin kalkınmasını sağlamak, üniversitelerin mevcudiyetini devam ettirebilmesi için yüksek öğrenim politikası oluşturmak, eğitimin kalite güvencesini sağlamak gibi konularda bizzat sorumluluk sahibidir.

2010 yılı itibarı ile yüksek öğrenime erişim, 17-23 yaş grubunun en az %5’i kadar genişletilmiştir. Yüksek öğrenime girmek için hak etmek tek kısas olmuştur. Bu sebeple yüksek öğrenime giriş, giriş testlerine dayandırılmıştır. İtibarlı üniversitelere özerklik tanınmış ve diploma verme statüsü kazanmışlardır. Diploma veren kolejlerin, kabul görmüş herhangi bir Pakistan üniversitesi veya diploma veren bir kurum ile sınavlar ve diplomaların verilmesi açısından ortaklık kurma seçenekleri olmuştur. HEC yüksek derecede kalifiye ve istidatlı

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

öğretmenleri çekmek için performans esaslı *Kürsü İzleme Sistemini* hayata geçirmiştir. Bahse konu olan sistem ülkenin kamu sektörü üniversitelerinde bulunan PhD’li fakülte öğretim görevlilerine yüksek ücretler sunmuştur. Yerel mastır ve doktora programları lanse edilmiş ve laboratuvar ile kütüphane tesisleri daha da güçlü hale getirilmiştir. Geri kalmış bölgelerden olan çocuklar, giriş testlerini geçmeleri halinde, kendi aralarında rekabet edeceklerdir. Şiddeti engellemek için, yerleşkelerdeki bütün politik faaliyetler yasaklanmıştır.

Üniversite eğitim sistemi ve sistemin işleyişi Anglosakson eğitim sistemiyle aynıdır. Zira bölgede geçmişten gelen bir İngiliz hâkimiyeti ve bu hâkimiyet sürecinin etkileri mevcuttur. İngilizler bölgede sosyal, siyasal ve iktisadi olarak birçok meseleyi değiştirdikleri gibi eğitim alanında köklü değişimlere sebep olmuşlardır. Pakistan’da üniversite sistemi Türkiye’dekinden çok da farklı değildir. Lisans eğitimi tamamlama süresi bazı sayısal bölümler hariç 4 senedir. Tıp bölümü 5 sene sürmektedir. Pakistan’da lisans eğitiminden önce yabancı dil eğitimi için hazırlık öğrenimi verilmemektedir. Aslında öğrenciler üniversite çağına gelene kadar kendi dillerinin yanında yabancı dili de iyi öğrendikleri için ayrıca bir dil hazırlık eğitimine gerek kalmamaktadır. Lisans eğitimini tamamlayan bir öğrenci bölümüne göre 2 veya 4 sene yüksek lisans eğitimi alıp doktora eğitimine geçebilmektedir. Doktora (MBBS: Medicinae Baccalaureus, Baccalaureus Chirurgiae or Bachelor of Medicine, Bachelor of Surgery) eğitimi 5 sene sürmektedir.

Öğrenciler bir koleje girerek 2 yıl daha öğrenimlerine devam edebilir ve bunun sonunda Yüksek Orta Öğrenim Sertifikası veya daha genel adı ile “Ara” Sertifika almak üzere sınavlara girerler. Öğrencilerin ara kolej öğrenim yıllarında içinden seçebilecekleri konular geniş bir yelpazeye yayılmıştır ve bunların çoğunluğu teknik konuları içermektedir. Öğrenciler genellikle, seçtikleri alanda 5 konu üzerinde çalışırlar. Örneğin tıp öğrenimi öncesi, mühendislik öncesi bilimler ve insan bilimleri gibi. Bunu müteakip ayrıca bölge kurulları tarafından da idare edilmekte olan konularda Yüksek Orta Öğrenim Sertifika sınavına girerler. Bütün konulardan kümülatif olarak geçer puan (%33) alanlara Yüksek Orta Öğrenim Sertifikası (HSSC) verilir.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Üniversite öğrencilerinin araştırma yapmak için ziyaret ettikleri İslam İdeoloji
Konsülü merkez kütüphanesi, İslamabad.

Sunulan diploma dereceleri şu şekildedir: öğrenciler kolej veya üniversiteye devam edebilir ve Edebiyat Fakültesi Diploması (BA), Fen Bilimleri Diploması (BSc) veya Ticaret/İş idaresi Diploması (BCOM/BBA) almak üzere eğitimlerine devam edebilirler. Pakistan'da iki tipte üniversite diploma kursları mevcuttur ve bunlar “Pass” (Geçme) veya “Honours”(Üstün Başarı)dur. Pass 2 yıllık eğitimi içerir ve öğrenciler normal olarak 3 opsiyonel konu okurlar (örn: kimya, matematik, ekonomi, istatistik gibi) ve bunlara ilaveten hemen hemen eşit sayıda almaları gereken zorunlu konular mevcuttur (örn: İngilizce, Pakistan Çalışmaları ve İslami Çalışmalar gibi). Bunun yanı sıra Honours derecesi 3 veya 4 yıllık eğitimi gerektirir ve öğrenciler genellikle seçmiş oldukları bir alanda uzmanlaşırlar, örn: biyokimya veya mikrobiyoloji gibi (BSc Hons. Biyokimya, Mikrobiyoloji).

Burada kaydedilmesi gereken bir husus “Pass” Diplomasının bütün ülke boyunca kademeler halinde kaldırılmakta olduğu ve bunun Honours derecesi ile ikame edildiğidir. Öğrenciler ayrıca

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

HSSC'lerini almalarını müteakiben profesyonel üniversite diploması konularında da çalışabilirler. Örneğin mühendislik (B Engg), Teknoloji (B Tech), Tıp (MBBS), Veterinerlik (DVM), Hukuk (LLB), Tarım (B Agri), Mimari (B Arch), Hastabakıcılık (B Nurs), vesaire bu çalışmalar diplomaya bağlı olarak dört veya beş yıl sürmektedir.

Bazı lisansüstü diplomaları da 1,5 yıl gerektirir ve takiben seçilen bir konuda PhD eğitimi gelebilir. Kişinin bir araştırma yaparken belli bir alanı ve buna uygun olan üniversiteyi seçmesi lazımdır. PhD Diploması, Pakistan'da en az 3 ile 5 yıllık bir süre gerektirmektedir. Pakistan üniversiteleri yılda yaklaşık 1,2 milyon kalifiye öğrenci çevirmektedir. Üniversitelerde Sosyoloji, Matematik, Fizik, Eczacılık, Uluslararası İlişkiler, Mekanik Mühendisliği, Sivil Mühendislik, Elektrik Mühendisliği, Urdu Dili ve Edebiyatı, Psikoloji, Tarih, Botanik ve Zooloji gibi bölümlerde akademik eğitim verilmektedir.

Günümüzde Pakistan'ın eğitim vermeye devam eden en iyi 10 üniversitesini şöyle sıralayabiliriz:

- 1) **National University of Sciences and Technology (İslamabad)**
- 2) **Punjab University (Lahore)**
- 3) **National University of computer and emerging sciences (İslamabad)**
- 4) **Lahore University of management Sciences (Lahore)**
- 5) **Agha Khan University (Karachi)**
- 6) **Comsats institute of information technology (İslamabad)**
- 7) **University of Engineering and Technology (Lahore)**
- 8) **International İslamic University (İslamabad)**
- 9) **Institute of Business administration (Karachi)**
- 10) **University of management and technology (Lahore)**

Pakistan'ın Eğitim Hedefleri

Pakistan'ın eğitim sistemi yapısı, ABD ve diğer birçok Batı ülkesindeki eğitim sistemine benzer. Safhalar halinde orta öğretime bilgisayarlar sokulacak ve okul müfredatı mesela web sayfalarını tasarlayan bilgi "Super Highway" (Bilgi Yolu) ve yazılım geliştirme gibi bilgi teknolojisinde yakın zamanda meydana gelen gelişmeleri içerecek şekilde revize edilmesi amaçlanmaktadır.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Bölünmüş doktora programları, itibarlı yabancı üniversiteler ile ortak olarak lanse edilecek ve söz konusu bu düzenleme altında yılda en az yüz bilim adamı eğitilmesi planlanmaktadır. Bütün kotalar/rezerve edilmiş mevkiler ortadan kaldırılacaktır.

Okul, kolej, üniversite kütüphaneleri en son teknolojiye uygun okuma materyalleri/hizmetleri ile donatılacaklardır. Bilgisayar üzerinden internet bağlantısı her bir kütüphaneye temin edilecektir. Mobil kütüphane hizmeti, yarı şehrsel ve uzaktaki kırsal alanlar için başlatılacaktır. Eğitimde özel yatırımların teşvik edilmesi hedeflenmektedir. Ulus ve eyalet seviyelerinde özel olarak yönetilmekte olan okulların ve kurumların faaliyetlerini ve işlevselliğini, uygun kurallar ve yönetmelikler aracılığıyla düzenlemek amacı ile düzenleyici organlar mevcut olacaktır. Makul bir vergi indirimi, özel sektör tarafından eğitim tesislerinin oluşturulması için yapılan harcamalar üzerinden verilecektir. Ayrıca, eğitim vakıfları aracılığı ile kırsal alanlarda ve fakir şehir bölgelerinde eğitim kurumları oluşturan özel sektör içinde eşdeğer yardımlar temin edilecektir. Mevcut bulunan yüksek eğitim kurumları, Eğitim Bakanlığı ile işbirliği halinde bağışta bulunan kurumlar ile finansal yardım için müzakerelerde bulunabilecektir.

Ulusal Eğitim Test Hizmeti, profesyonel kurumlara giriş için standart testleri tasarlamak ve uygulamak için oluşturulacaktır. Profesyonel eğitime girebilmek için söz konusu bu testleri geçebilmek zorunlu olacaktır. Bu mekanizmanın sınavlarda yolsuzluk vakalarını kontrol etmekte kullanılması beklenmektedir. Benzer şekilde, standart hale getirilmiş testler, üniversitelerde genel eğitime giriş için kullanılacaktır. Köklerden başlamak üzere en yüksek seviyeye kadar geniş kapsamlı bir izleme ve değerlendirme sistemi öngörülmüştür.

Eğitim ve öğretim Pakistan vatandaşlarını, Kur'an ve Sünnet'te belirtildiği üzere İslam'ın öğretilerine göre sürdürmelerini mümkün kılar ve onların gerçek Müslümanlar olarak eğitimden geçmelerini sağlar. Evrimden geçmek için, dini medrese ve özel okulları bir araya getirmek sureti ile ulusal eğitimin, müfredat ve eğitimin içerdikleri açısından bütünleşmiş hale getirilmesi hedeflenmektedir. Kur'an zorunlu bir bileşen olarak 1. sınıftan 8. sınıfa kadar müfredata dâhil edilecek ve ortaöğrenim seviyesinde, ayet mealleri verilecektir. Devlet gelecek on yıllık dönem içerisinde en son teknolojiye sahip 6 adet fen ve mühendislik üniversitesinin kurulması için 1

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

milyar dolarlık bir harcama planını ilan etmiştir. Bu plan Yüksek Eğitim Komisyonunun gözetimi altında olacaktır.

Sonuç

Pakistan 800.000 kilometrekarelik bir alanı kapsar ve bu yaklaşık olarak Fransa ve İngiltere'nin birleşik yüzey ölçümüne eşittir. Pakistan güneybatıda İran, kuzeybatıda Afganistan, kuzeydoğuda Çin ve doğuda ise Hindistan ile sınır komşusudur. Pakistan son yıllarda yüksek öğretime yatırım kapasitesini artırmıştır. Eğitim bir toplum için vazgeçilemez bir alandır. Hele Pakistan için, eğitim daha da mühim bir mevzudur. Zira eğitimin iyileşmesi, kaliteli bir zemin bulması Pakistan'ın istikbâli için oldukça önemlidir.

Pakistan'da üniversiteden mezun olan her genç elbette mezun olur olmaz iş sahibi olamamaktadır. Çünkü ülkenin iktisadi yapısı ve popülasyonu buna mani olmaktadır. Günümüzde Pakistan'ın 100 milyon gence sahip olduğunu düşünecek olursak, bu çok sayıdaki genç nüfusun üniversite eğitime erişmesi ve kendini nitelik-nicelik bakımından donanımlı hale getirmesi, mezun olduktan sonra da hemen iş sahibi olması mümkün değildir. Türkiye'ye oranla Pakistan'da -nüfusa da bağlı olarak- mezun işsiz sayısı çok fazladır.

Ülkede sayısal bölümler daha revaçtadır. Medikal bölümler, mühendislik fakülteleri itibarlı bir kabule sahiptir. Pakistan yazılım sistemleri konusunda çok önemli bilim insanları yetiştirmeye başlamıştır. Bu bilim insanları başta İngiltere olmak üzere birçok ülkede hizmet sektöründe çalışmaktadırlar. Öte yandan Pakistan elindeki yoğun genç nüfusla birlikte eğitimde yeni bir dönüşüme adım atmıştır. Günden güne yeni projeler hayata geçirilmiştir. Eğitimin daha verimli bir hale gelebilmesi için düşünce kuruluşları, akademik konsüller, çeşitli alanlarda eğitim yerleşkeleri kurulmaya başlanmıştır. Şüphesiz Pakistan için geline bu son nokta yeterli değildir. Her geçen yıl yeni bir planlama içerisine giren ülke, üniversite eğitime yaptığı yatırımlar ile adından söz ettirmeye başlamıştır.

Türkiye ile Pakistan arasında zaman kaybı olmadan çeşitli eğitim ortaklık projeleri yapılmalı ve geçmişten gelen maddi-manevi bağlılık günümüzde somut bir zemine kavuşmalıdır. Eğitimin her kademesinde ortaya konacak her türlü çaba iki ülkenin hiç şüphesiz faydasına olacaktır. Eğitimde

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

hedeflenen ortaklıklar için başta iki ülkenin devlet başkanları olmak üzere, sırasıyla hükümetleri ve eğitim bakanları öncü olarak çeşitli fikirler geliştirmeli, bu fikirler kâğıda dökülerek somut adımlar atılmalıdır.

Ulusların kalkınmasında insan sermayesinin artık merkezi bir konum aldığı günümüzde, eğitimin rolü göz ardı edilemez ve bu konuda gereğinden az destek alan Pakistan'ın, Çin, Malezya ve diğer Güney Doğu Asya ekonomilerini takip etmesi ve eğitime cömertçe yatırım yaparak ekonomik ve sosyal ilerlemeler elde etmesi gerekmektedir.

Bibliyografya

Birişik Abdülhamit, “Pakistan-Kültür ve Medeniyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DiA)* İstanbul, 2007, XXXIV, 149-153.

Çelik Harun, *Uzaktaki Yakın Ülke Pakistan*, Düşün Yayınları, 2008.

Güner İbrahim, “Pakistan-Fiziki ve Beşeri Coğrafya”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DiA)*, İstanbul, 2007, XXXIV, 146-147.

Hassan Fatema, “Pakistan’da Eğitim İmkânlarının Durumu”, Sind Çalışanları Sosyal Güvenlik Kurumu, Karachi-Pakistan.

Özcan Azmi, “Pakistan-Tarih”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DiA)*, İstanbul, 2007, XXXIV, 147-149.

Khubaib Vakfi, Islamabad-Pakistan.

<http://www.hec.gov.pk/english/Pages/Home.aspx>

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Raporun Konusu : Türkiye Pakistan Arasındaki Kültürel Yaklaşım
Hazırlayan : Ramazan Eren YILDIZ – İstanbul Üniversitesi Urdu Dili ve Edebiyatı ABD

Önsöz

Yurtdışı Türk ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) ve Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (GASAM) ortaklığında “Türkiye, Hindistan ve Pakistan Arasında Kültürel ve Akademik Bilgi Erişimini Arttırma Programı” isimli proje kapsamında “Türkiye ve Pakistan Arasındaki Kültürel Yaklaşım” konu başlığı altında iki ülke arasında yüzyıllar öncesine dayanan kültürel bağımızın somut ve soyut örneklerini hazırladığım raporla birlikte sizlerle paylaşmaktayım.

İstanbul Üniversitesi Urdu Dili ve Edebiyatı bölümünde okumam ve bu proje kapsamında Pakistan gezisine dahil olmamla birlikte, hem dilbilgisi hem de ortak kelime bakımından iki dil arasındaki benzerliği ve bu bağlamda Urduca ile Türkçe arasında aslında çok fark olmadığı, tarihi zemine baktığımızda ilişkilerimizin çok eskiye dayandığı ve her alanda daha güçlü olması gerektiği kanaatine vardım. Pakistanlı insanlarla ısrarla Urduca konuşmam, onların dilleriyle iletişime geçmeye ve dediklerini anlamaya çabalamam beni bu dili öğrenme konusunda fazlasıyla teşvik etmiş durumdadır. Benim için bu projenin en önemli faydası, bir öğrenci olarak Pakistanlıların resmi dili olan Urducaya bakış açımı olumlu yönde daha da genişletmiş olmasıdır.

Bu raporu iki ülke arasındaki ilişkileri kültürel yaklaşım anlamında daha çok tarihi zemine dayanarak, tarihsel bağlılıklarımıza ışık tutan, değerli hocalarımızın yapmış olduğu çalışmalarla hazırlamaya çalıştım. Aynı zamanda konumu araştırırken Pakistan’ın aslında kuruluş yılı itibariyle 1947’den öncesine dayanan bir geçmişinin olduğunu ve “Hindistan Hilâfet Hareketi” ile birlikte özellikle soyut anlamda güçlü ilişkilerimizin olduğunu ve bu güçlü ilişkileri günümüzde de devam ettirmemiz gerektiği kanısına vardım.

Bu sebeple Türkiye, Pakistan ve Hindistan arasında Güney Asya ile ilgili araştırmalarda daha etkin rol alma özelliği taşıyarak gerçekleşecek projelere örnek gösterilmesi gereken, Yurtdışı

Türk ve Akraba Toplulukları Başkanlığı (YTB) ve Güney Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi (GASAM) ortaklığında gerçekleşmiş olan bu proje kapsamında emeği geçen herkese ve projeye dâhil edilmem konusunda desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen başta İstanbul Üniversitesi Urdu Dili ve Edebiyatı Bölüm Başkanı Sn. Prof. Dr. Halil Toker Hocam olmak üzere bölümümdeki diğer hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Bu tür projelerin daimî olması dileğiyle.

İstanbul – Ekim 2016

“İki Kardeş Ülke”

Türkiye ve Pakistan ilişkilerini “iki kardeş ülke” ifadesiyle tanıtmak daha doğru olur. Ancak bugün baktığımız zaman bu ifade biraz havada kalmaktadır. Bu ifadeyi anlamlı kılmak için iki ülkenin kadim tarihinden örnekler vermek gerekirse yakın tarihimize baktığımız zaman Türklerin unutulmayan dostu ve büyük bir Mevlana hayranı olan Muhammed İkbal’in Çanakkale Savaşı yıllarında Osmanlı Devleti’nin hilafetini desteklemek amaçlı yapmış olduğu mitinglerle o zaman dahi Osmanlı Devleti’nin, Hindistan’dan ayrılan Müslümanlar yani bugünkü Pakistanlılar tarafından İslam dünyası için son kalesi olarak görülmesi, yavrusunu Pakistanlı zengin bir efendiye satıp eline geçen parayı Osmanlı Devleti’ne gönderen ve sebebi sorulduğunda “İngilizlere köle olacağına size hizmetkâr olsun” diyen Pakistanlı anneyi iki ülke arasındaki kardeşlik bağının örneği olarak gösterebiliriz.

İlişkilerimizin nerelere dayandığını iyi bir şekilde anlatmak için Pakistan’da konuşulan Urdu dilini, başkenti bugünkü Pakistan’ın Pencap Eyaletinin yönetim merkezi Lahor olan Gazne

Devleti'ni, hakimiyet alanı olarak bugünkü Hint altkıtasında İslâm'a gerçek anlamda hizmet etmiş ve bu kıtada yetişmiş olan âlimlerin tanıtılması, Hindistanlı Müslümanlar için Osmanlı Devleti'nin hilafetinin ne derece önemli olduğunu ve Hindistan'daki Müslümanların bağımsızlık mücadelesini ilk defa dile getiren Muhammed İkbal'in özellikle eserlerinde derin bir iz bırakan Mevlana hayranlığını iyi bir şekilde anlatmak gerekir. Üzerinde duracağım konu başlıklarıyla Türkiye ve Pakistan ilişkilerinin aslında Pakistan'ın kuruluşu olan 1947 yılında başlamadığını, öncesine dayanan ilişkilerin olduğunu, bundan örnekle; Hindistanlı Müslümanların bağımsızlık mücadelesi dönemlerinde hayatları ve hürriyetleri pahasına da olsa Osmanlı Devleti'ne verdiği maddi ve manevi desteği, Türkiye ve Pakistan'ın iki kardeş ülke sıfatıyla tarihteki tüm somut ve soyut bağlılıklarını, geleceğe taşımaya emin adımlarla devam etmesi gerektiğini belli konu başlıkları altında elimden geldiğince, bu konularda araştırma yapmış, iki ülke ilişkilerine farklı konularda ışık tutan çalışmalarda bulunmuş değerli hocalarımızın ve internetten kaynak vererek faydalanacağım bilgilerle yazacağım raporda vurgulamaya çalışacağım.

Pakistan İslâm Cumhuriyeti

Pakistan veya resmi adıyla Pakistan İslam Cumhuriyeti, Umman Denizi'ne kıyısı olan, batısında Afganistan ve İran, kuzeyinde ise Çin Halk Cumhuriyeti, doğusunda ise Hindistan olan Güney Asya'da bir ülkedir. Hindistan Müslümanlarının vermiş oldukları bağımsızlık mücadelesiyle beraber, 14 Ağustos 1947'de Hindistan'dan ayrılıp Pakistan ismini alan bağımsız bir devlet kurulmuştur. Daha sonrasında kurulduğu topraklarda bir bölünme yaşayıp batısı bugünkü Pakistan, doğusu ise Bangladeş olmuştur. Pencap, Sind, Kuzeybatı Sınır Eyaleti ve Belucistan olmak üzere dört eyaleti vardır ve başkenti İslamabad'dır. Pakistan ismini Pencap, Afganya

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

(ülkenin kuzeybatı bölgesi, Keşmir, Sind ve Belucistan (TAN) bölgelerinin harflerinden almaktadır. Ülkenin kurucusu ve ilk devlet başkanı Muhammed Ali Cinnah olup Pakistan fikrinin ortaya atılmasında çok büyük emeği olan Allâme İkbâl olarak da bilinen ve Hindistanlı Müslümanların bağımsızlık mücadelesini dile getiren Muhammed İkbâl de Pakistan'ın kurulmasında emeği geçenlerdendir. Ülkenin resmi dili Urduca olmakla beraber İngilizce de konuşulmaktadır. Pakistan'ın para birimi Pakistan rupisidir.(Rs.)(PKR)

Genellikle kurak bir iklime sahip olan Pakistan'ın, yıldan yıla büyük değişikliklerle yağış alan bölgeleri vardır. İklim şartlarına bağlı olarak çok fakir bir bitki örtüsüne sahip olan Pakistan'da, ülkeyi boydan boya geçerek Umman Denizi'ne dökülen İndus Nehri bulunmaktadır. İndus, sulama ve enerji amacıyla kurulan barajları barındıran bir nehir olmakla beraber ulaşım amacıyla da kullanılmaktadır.

2003 yılından itibaren dünyanın altıncı kalabalık ülkesi vasfına sahip olan Pakistan, yüksek doğum oranı sebebiyle son derece yüksek olan genç nüfus oranına sahiptir. Bu açıdan baktığımız zaman doğurganlığın yüksek olduğu bir ülke olan Pakistan'ın, sürekli artan genç nüfusu dikkat çekmektedir. Genç nüfusla beraber Pakistan nüfusunun 2025 yılında 300 milyona yaklaşacağı tahmin edilmektedir. 2007 yılı itibariyle ülkenin nüfusu 173 milyona yakındır. Nüfusu oluşturan etnik unsurlara içinde en kalabalığı Pencâbiler'dir(%60). Daha sonra Sindliler (%11), Peştular(%9), Urduca konuşan halklar (%6,3), Jatlar(%6) ve Beluciler (%2,6) gelmektedir. Nüfusun %97'ye yakın bir bölümünü Müslümanlar oluşturur. Hristiyan ve Hindu nüfusu azınlıkta kalmaktadır.

Pakistan genelde bir tarım ülkesi olmakla birlikte çeltik, pamuk, buğday yetiştirilir. Bununla birlikte tütün, şeker kamışı, turuncgiller ve hurma vb. tarım ürünleri vardır. Ülkede tarımdan sonra hayvancılık gelmektedir. Ancak kişi başına düşen hayvan sayısının yüksek olmasına rağmen besicilik yönünden zayıf kaldığı için süt ve et üretimi düşüktür. Yer altı kaynakları olarak zengin bir ülke sayılan Pakistan, büyük bölümü Belûcistan-Pencap sınır bölgesinden elde edilen büyük oranda doğalgaz üretebilme potansiyeline sahip olup, boru hatlarıyla sanayi merkezlerine ulaşımını sağlamaktadır. Yüksek miktarda kireç taşı, kromit, alçı ve düşük nitelikli demir cevherine de sahip olan bir ülkedir.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Pakistan, henüz gelişme aşamasında olan ve tarım ürünlerinin işlenmesine dayanan bir sanayiye sahiptir. Bu tarım ürünlerinin başında dokumacılık ve şeker üretimi gelmektedir. Son yıllarda sanayi tesislerinin çoğunun Karaçi Limanı ile Sind ve Pencap bölgelerinde toplandığı görülmektedir. Amerika Birleşik Devletleri, Japonya, İngiltere, Almanya, Malezya ve Körfez ülkeleriyle yapılan dış ticaret ile birlikte pamuk, pirinç, tekstil ürünleri, halı, kilim, deri ve balık satılmaktadır; petrol, gıda ürünleri, gübre ve kimyasal maddelerle demir çelik, otomobil ve çeşitli makineler de satın alınmaktadır.

En gelişmiş ulaşım yolu karayollarıdır. 1978’de Pakistan’ın kuzeyini Çin’e bağlayan “dostluk otoyolu” açılmıştır. Ülke içi hava ulaşımının başında en işlek olanlardan Karaçi, Lahor, Ravalpindi ve Peşaver gelmekte olup bunlardan Karaçi’nin de Pakistan için başlıca “liman şehri” olma özelliği vardır.

Pakistan’ın Milli Bayramları Ve Önemli Günleri

1) 23 Mart – Pakistan Günü

Müslüman Ligi’nin, Pakistan’ın kurucusu ve ilk devlet başkanı Muhammed Ali Cinnah başkanlığında gerçekleşen 23 Mart 1940 tarihli oturumunda Hindistanlı Müslümanlar ve gayrimüslimler arasında bölünme kararı alınmıştır. 23 Mart günü de Pakistan’da “Pakistan Günü” olarak kutlanır.

2) 14 Ağustos – Bağımsızlık Günü

Pakistanlıların 14 Ağustos 1947 Pakistan kuruluş tarihi sebebiyle kutladığı gün.

3) 6 Mayıs - Savunma Günü

4) 11 Eylül - Quaid-e Âzâm’ın (Büyük Önder ve Milletin Babası) Ölüm Yıldönümü

Pakistan kurucusu ve ilk devlet başkanı Muhammed Ali Cinnah’ın ölüm yıldönümü sebebiyle.

5) 9 Kasım - İkbal Günü

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Hindistan Müslümanlarının bağımsızlık mücadelelerini ilk defa dile getiren ve bunun önemi sebebiyle de Pakistan Devleti'nin kurulmasında büyük bir emeği olan Pakistan İslâm âlimi Muhammed İkbal'in ölüm yıldönümüdür.

Urdu Dilinin Oluşumu

Türkiye ve Pakistan arasındaki kültürel yakınlaşmasının en önemli örneğini iki ülkenin konuştuğu diller arasındaki benzerliklerle ve bu benzerliklere örnek olarak Pakistan'ın dili olan Urdu'nun, Türkçede ve Moğolcada hanın sarayını, karargâhını, silahlı kuvvetleri (ordu / orda) veya askerin konakladığı, barındığı yeri ifade etmesiyle verebiliriz.

Urdu dilinin ortaya çıkmasıyla alakalı çeşitli düşünceler vardır. Bâbü'ün fetihlerinden sonra ordugâhlar ve hükümdar karargâhı için ordu kelimesi kullanılmıştır. Buna göre Urdu / Urduca “ordunun, askerin dili” demektir. Kimilerine göre ordunun içinde farklı bölgelerden farklı dilleri konuşan askerler olması sebebiyle askerlerin aralarında anlaşabileceği ortak bir dil olarak Orduca(Urduca) ortaya çıkmıştır. Urducanın Türk ve İranlı askerlerin geliş gidişi ve alışverişleriyle başladığı da söylenmektedir. Hindu dil bilimcilerine göre de Urdu kelimesi eski İran hükümdarları Erdebil'den gelir.

Urdu kelimesi, Türk – Moğol kökenli bir imparatorluk olan Bâbü' İmparatorluğu'nun kurucusu Bâbü'ün (1526-1530) Vekâyi'nde “ordugâh” anlamında kullanılmıştır. Kelimenin Hindistan ve Pakistan ilmî çevrelerinde Türkçe kökenli olduğu kabul edilmektedir. Cümle yapısı bakımından büyük ölçüde Farsçanın etkisinde kalmış, bunun yanında Hintçe, Arapça, Türkçe, Farsça ve yerli dillerden de kelimeler barındırmaktadır. Urdu dilinde alfabe farklılığından dolayı Türkçede

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

kullanılan “ü,ö,ı” harfleri kullanılmaz. Ancak bu harfler dışında Türkçede kullanılan diğer harfleri karşılayacak zenginlikte olması, Türkçeden birçok kelimeyi barındırması Türkiye ve Pakistan’ın dil açısından birbirleriyle olan bağlantılarını gösterir.

Türkçe ve Urduca arasında alfabe farkı olmasına rağmen cümle yapılarına bakıldığında, olumsuzluk ifade eden ve Türkçede fiilden sonra gelen “-me,-ma” hecelerinin dışında cümle öğeleri dizilişlerinin bazı istisna durumlar dışında aynı şekilde olması ve Urdu dilinde bir fiilin kökünü alıp istenilen zamanda çekilmesi Türkçeyle arasında olan benzerliği ortaya koymaktadır. Bununla ilgili örnek verecek olursak;

1- Sen nasılsın? تم کیسے ہو ؟ (tum keysey ho?)

Basit bir soru cümlesiyle iki dil arasındaki dil bilgisi bakımından benzerliğe baktığımız zaman, تم (tum) kelimesinin Türkçede “sen”, کیسے (keysey) kelimesinin “nasıl”, ہو (ho) kelimesinin ise ikinci şahıs iyelik eki (ın,in) olduğu görülmektedir.

Bir geniş zamanlı fiil cümlesinden örnek verecek olursak;

2- Ben de Türkçe öğrenmek isterim. میں بھی ترکی سیکھنا چاہتا ہوں

Bu örnekte de cümle de “میں”(meyn) kelimesinin “ben”, “بھی” (bhii) nin Türkçede bağlaç olan – de/-da, ترکی (turkii) nin Türkçe, سیکھنا (seekhnaa) nın öğrenmek, چاہتا (çahtaa) kelimesinde (orjinal hali; istemek) iste (چاہ) - r (تا) - im (ہوں) şeklinde Türkçe dilbilgisiyle fiil çekimi açısından da benzerliği görülmektedir. Birkaç farklılık dışında bir de Urduca’nın farklı dillerden almış olduğu isimler erillik dişillik olarak farklılık gösterip fiille çekimlenirken bu farklılık üzerine çekimi yapılır.

Gazneli Mahmud

Gazneliler 963 – 1186 yılları arasında Horasan, Afganistan ve Kuzey Hindistan’da hüküm sürmüş, adını başşehir Gazne’den alan ve ilk hükümdarlığını Alp Tegin’in yaptığı Müslüman – Türk hanedanıdır. Mahmud, Sâmânî Devleti toprakları üzerinde büyük bir hâkimiyet kurduktan sonra Hindistan’ı istilâya ve burada İslam dinini yaymaya teşebbüs etti. Mahmud, bazı

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

şarkiyatçıların iddia ettiği gibi zengin kaynaklarını ele geçirmek için değil, İslam'ı yaymak amacıyla Hindistan'a on yedi sefer düzenledi. Bunlardan en önemlisi olan 416-417'deki (1025-1026) Somnat (Sûmenât) seferini kazanması, Sultan Mahmud'un bütün İslâm âleminde kahraman olarak tanınmasını sağladı.

Pakistan ve Gazneliler arasında kültürel anlamda bir ilişki kurduğumuz zaman, Mahmûd-ı Gaznevî zamanında bugün Pakistan'ın Pencap Eyaleti'nin yönetim merkezi olan Lahor'da üzerinde Arapça ve Sanskritçe yazılar bulunan "tenge"ler ve Gazneli sultanlarının da Abbâsi halifeleri tarzında dinar ve dirhemler bastırmış olmalarını örnek verebiliriz. Bugün mimari açıdan bakıldığında şehircilik bakımından önemli merkezleri olan Gazneliler çeşitli akın ve yıkımlar nedeniyle özellikle Pakistan bölgesiyle alakalı örnekler vermek pek mümkün değildir.

Gazne Devleti, Kuzey Hindistan fethiyle İslam dinine Pencap'ta güçlü bir dayanak noktası oluşturmuş ve sonraki Hint seferlerinin zemininin oluşmasını sağlamışlardır. Gazneliler Hint kültürüyle de doğrudan ilişki kurmuşlar ve yıllar sonra Pakistan Devleti'nin aslında tarihten gelen büyük bir etken olmuştur.

Türk-Moğol Kökenli Bir İmparatorluk: Babür İmparatorluğu

Bâbürler, kurucusu ve ilk hükümdarı Çağatay Türklerinden Bâbü Şah tarafından Panipat Meydan Savaşı'yla Lûdi Sultanlığı'nın ortadan kaldırılmasıyla 1526-1858 yılları arasında Hindistan'da hüküm süren bir Türk Devleti'dir. 1527 yılında Kânvâ'da, Hindistan'da Racpûtlar'ı mağlup etmesiyle Bâbürlerin Hindistan'daki hâkimiyeti artmış oldu. Bâbü Şah'n sağlık durumu 1530 yılına doğru bozulmaya başlayınca oğlu Hümâyûn'un hükümdar olmasını sağladıktan bir süre sonra 26 Aralık 1530'da Agra'da vefat etti.

Bâbürler, kurucusu ve ilk hükümdarı Çağatay Türklerinden Bâbü Şah tarafından Panipat Meydan Savaşı'yla Lûdi Sultanlığı'nın ortadan kaldırılmasıyla kurulmuş ve 1526-1858 yılları arasında Hindistan'da hüküm süren bir Türk Devleti'dir. 1527 yılında Kânvâ'da, Hindistan'da Racpûtlar'ı mağlup etmesiyle Bâbürlerin Hindistan'daki hâkimiyeti artmış oldu. Bâbü Şah'n sağlık durumu 1530 yılına doğru bozulmaya başlayınca oğlu Hümâyûn'un hükümdar olmasını sağladıktan bir süre sonra 26 Aralık 1530'da Agra'da vefat etti.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Hümâyûn 1555'te Hindistan'da Sûrîler'den İskender'i mağlup edip Delhi'yi ele geçirdikten sonra ikinci defa Hint hâkimiyetini ele geçirmiş oldu. Hümâyûn 1556'da bir kaza sonucu yaralanıp ölmesiyle oğlu Ekber Şah on dört yaşındayken tahta oturdu. Ekberşah Osmanlılar, Safevîler ve Özbeklerle iyi ilişkiler kurarak Hindistan-Türk tarihinde büyük işler yaptı. 1605'te vefatından sonra yerine Bâbürlüler döneminde Ekber'den sonra gelen en güçlü şahsiyet oğlu Cihangir çıktı. Cihangir döneminde Portekiz, Hollanda, Fransa ve İngiltere Hindistan'a karşı sömürge politikalarını sürdürdüler. Cihangir 7 Kasım 1627'de Keşmir'den Lahor'a giderken yolda öldü ve Ravi nehri kıyısında Şah Dârâ denilen yerde defnedildi. Aynı zamanda Cihangir'in türbesi Pakistan'ın Pencap Eyaleti'nin yönetim merkezi olan Lahor şehrinde dir.

Bâbü İmparatorluğu Hindistan'da İslâm'ı yaymak için çok uğraşlar vermiştir. Bunların örneklerinden biriside; Bâbürlülerin altı büyük hükümdarının sonuncusu Evrengzîb'in Hindûlar karşısında Müslüman nüfusu dengeleyebilmek için Türkistan'dan getirttiği çok sayıda Türk'ü büyük şehirlerde iskân ettirmesi ve onlara toprak dağıtıp ordusunda da görev vermesi olmuştur.

Evrengzîb döneminde en geniş sınırlara ulaşan Bâbürlüler 1748 yılında İngilizlerin de istilâsından sonra büyük kayıplar vermeye başladılar. Afganlılar, Sindliler, Pencaplılar, Keşmirîler, Bengalliler ve Güney Hint racaları Bâbü İmparatorluğu'ndan paylarına düşen toprakları almış oldular. Son Bâbürlü İmparatoru Sirâceddin II. Bahadır Şah'tır. 1764'te İngilizler ile yapılan Baksar Savaşı'nı İngilizler kazanmış ve Hindistan'da hüküm sürmeye başlamışlardır. 1766 Allahabad Antlaşması'nın imzalanması ve 1857 yılında çıkan Sipahi İsyanı'nın bastıran İngilizler 1858'de son Bâbü İmparatoru II. Bahadır Şah tahttan indirip çocuklarını da öldürmüşlerdir ve Hindistan'daki Türk-Moğol kökenli Bâbü İmparatorluğu'na son verilmiştir.

Bâbü İmparatorluğunda teşkilat sistemine bakıldığında askeri idare eden kumandanlara bey anlamına gelen "mansabdar" denilir. Mansabdarlar o dönemde hem Türkçe hem de Farsça unvanlar kullanmışlardır.

Hindistan'da kültür ve medeniyetin gelişmesinde büyük rol oynayan Bâbürlüler, Bâbürlü başşehirlerinin Kâbil, Lahor, Delhi, Agra ve Fetihpûr Sikri'de kendilerine has bir mimari tarzda cami, türbe, bahçe, köprü, su arkları ve köşkler yapmışlardır. Bunun örneklerinden en güzeli

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Agra'daki Tac Mahal'dir. Türk-İslâm tarihi açısından da tarihçiliğin gelişmesine de büyük etki etmişlerdir.

Hindistan Hilâfet Hareketi Ve Osmanlı Devleti

Hindistan Hilâfet Hareketi Osmanlı Devleti'nin toprak bütünlüğünü ve hilâfetin otoritesini savunmak amacıyla Hindistan'da oluşturulan dinî – siyasi bir harekettir. I. Dünya Savaşı sonrası İslam dünyasının tek teselli olarak gördüğü Osmanlı Devleti'nin dağılmaya başlaması İslam dünyasını ümitsizlik içinde bıraktı. Osmanlı Devleti aynı zamanda Hindistan'da yaşayan Müslümanların bağımsızlık mücadelelerinde başarıya ulaşmak için teselli bulduğu tek devlettir. Hindistan Müslümanları bu durumda Hindûlar karşısında siyasi güçlerinin azalacağı endişesine kapılarak ve İngiltere'nin istilâcı tutumu sebebiyle panislâmizmi milli kimliklerini kazanmak doğrultusunda araç kıldılar. Bu doğrultuda Hindistanlı Müslümanlar Osmanlı Devleti lehine Hindistan ve İngiliz hükümetlerine karşı kamuoyu oluşturdular. Hilâfeti savunma konusu kısa zamanda bazı politikacılar ve din âlimleri tarafından da benimsenmiş oldu. Hareketi destekleyenler arasında Muhtar Ahmed Ensârî, Ecmel Han, Mevlânâ Abdülbâri, Ebû-l Kelâm Âzâd, Şevket ve Muhammed Ali kardeşler ile Hasret Mohânî, Seth Chotani, Ömer Sobanî, Müşir Hüseyin Kıdvâî ve Seyyid Zahur Ahmed gibi Batı eğitimi görmüş aydınlar ve geleneksel medrese mezunları da kamuoyunu yönlendirmeyi ve hilâfet hareketini oluşturmaya başarıya ulaştıran isimlerdendi. Savaştan sonra ilk somut adım Türkiye lehine bir halk desteği sağlamak amacıyla Aralık 1918'de All Indian Muslim League'in yaptığı yıllık toplantısı oldu. Diğer bir katkı da güçlü bir dinî – siyasî organizasyon olan Hint Ulemâ Cemiyeti'nden ve İngiltere'de ikamet eden, hilâfet meselesiyle ilgili Türk düşmanı propagandalarına cevap vermek suretiyle harekete yardımcı olan Hint ve İngiliz Müslümanlarından geldi. Avrupa başşehirlerine Hindistan ve İngiltere'den Hint Müslümanlarının isteklerini ifade eden yüzlerce mektup ve dilekçe gönderilirken, bir yandan da en önemlilerinin başkanlıklarını Ağa Han, Muhammed Ali Cinnah ve Hasan İmam'ın yaptığı, Hint Müslümanlarının hilafet hareketine desteğini vurgulamak ve Hint Müslümanlarının isteklerini detaylı şekilde anlatmak üzere çeşitli heyetler gönderildi. Delhi'de halkın heyecanını sürdürmek amacıyla yapılan ilk konferanstan Hilâfet Hareketi bildirisinin yayımlandığı Bombay Konferansı'na kadar Türklerin istiklâl harbine yardımcı olmak amacıyla

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

bağış toplandı. Osmanlı Devleti'ne dayatılan Sevr Antlaşmasının şartları açıklandığında Müslümanlar, Hindistan'ın dârülharp olduğu inancını düşünenler ve Müslümanların bir kısmı da Mevlânâ Ebû-l Kelâm Âzad'ın da fetvasıyla birlikte, cihadın mümkün görünmediği düşüncesiyle Afganistan'a hicret edenler olarak iki şekilde tepki gösterdiler. Bir kısmı ise hükümete karşı baskı uygulamanın pasif direnişten geçtiğini kabul ederek şiddete başvurmadan bu harekete olan desteklerini sürdürdüler. 3 Mart 1927'de hilâfetin bütünüyle kaldırılıp Abdülmecid ve ailesinin yurt dışına gönderilmesiyle hareketin liderlerinden Ali kardeşler kararın tartışılmasını, Mevlânâ Âzâd halifeliğin Mustafa Kemal Paşa'ya teklif edilmesini, Muhammed İkbal ise Türklerin tutumunda İslam'a aykırı bir durum olmadığından Hindistanlı Müslümanların Türkleri örnek almasını istedi.

Hindistan'da kurulan Hilafet Komitesi'ne bir parantez açmak gerekir. Hindistan Hilafet Komitesi Pakistan ve Bangladeş'in kuruluş yıllarından öncesine dayandığı için Hindistanlı Müslümanların kurduğu bir komite olarak isimlendirmek daha doğru olur. Yani o dönemde yaşamış Hindistanlı Müslümanlar arasında o topraklardan ayrılıp bağımsızlıklarını ilan eden bugünkü Pakistanlılarda, daha sonrasında Bangladeş olarak ayrılıp bağımsızlıklarını ilan etmiş Doğu Pakistan'ı da barındırmaktadır.

Hilafet Hareketiyle birlikte oluşturulan Hindistan Hilafet Komitesi sayesinde Hint alt kıtası Müslümanları Karaçi, Kalküta ve Bombay, Muzaffarabad, Lahor şehirlerinde yardım kampanyaları düzenleyerek Türkiye'ye İstiklal Savaşı boyunca on beş kez yardım parası gönderdiler. 26 Aralık 1921'den 12 Ağustos 1922 tarihine kadar toplam 675.494 Türk Lirası ve 156 bin İngiliz sterlini gönderildi. İstiklâl Harbi sırasında Türk ordusunun Yunan kuvvetlerine işgal girişimine karşı başlattığı Büyük Taarruz öncesi, TBMM hükümetinin mali olarak iflas etmesiyle Yunanlılara karşı girişilecek bir savaşın ekonomik boyutunun aşılamayacağı ve 15 aydır maaş alamayan subayların nasıl savaşıacağı konuşulurken, o dönemin Maliye Bakanı Hasan Bey, bu sıkıntının giderilmesi için çözümün Hindistan Müslümanlarınca gönderilen ve Osmanlı Bankası'nda muhafaza edilen paranın çekmek olduğunu söyledi. Ve Büyük Taarruzun finansal kaynağının önemli bir bölümü bu bağışlarla karşılanmış oldu.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Sonuç olarak Hilâfet Hareketi edindiği amaçlar doğrultusunda her ne kadar başarıya ulaşmamış olsa da Türkiye ve Pakistan tarihi açısından çok büyük önem taşıyan bu dönemde, o dönemde yaşamış olan Hindistan Müslümanlarının, hayatları ve hürriyetleri pahasına da olsa maddî ve manevî desteklerini ortaya koyan İslâmî bir dayanışma örneği sergilemiştir. Hilafet Hareketi aynı zamanda Türkiye Cumhuriyeti toprakları üzerinde çok önceden hüküm sürmüş ve sürmeye devam eden Türk milletinin ve Hindistanlı Müslümanların yani bugünkü Pakistanlılar, Bangladeşliler ve şu anda Hindistan’da yaşamakta olan Hint Müslümanların arasında ne kadar büyük bir İslami bağlılığın olduğu ortaya konmuştur.

Ebü-L Hasen Ali En-Nedvî

Hintli âlim ve İslâm davetçisi olan Ebü’l-Hasan Nedvî 24 Kasım 1914 yılında Hindistan’da Uttar Oradeş eyaletinin başşehri Leknev’de bulunan Tekiyye Kelân köyünde doğdu. Babası Abdülhay el-Hasenî Nüzhetü’l-Havatır isimli eseriyle Hint-Türk kültürünü tanıtan 8 ciltlik bir eserdir. Nedvî,1950’li yıllarda babası Abdülhay el-Hasenî ‘nin de 1889 yıllarında kurulan İslâmî İlimler Akademisi’nin başkanlığını yaptığı akademide 1950’li yıllarda görev alarak şeref başkanlığı yapmıştır. Hindistan’da Türk-Moğol kökenli imparatorluğun yetimleri kalan, kimsesiz, sahipsiz Müslümanlara eğitim hizmeti verdi.

En önemli eserlerinden biri olan “Müslümanların Gerilemesiyle Dünya Neler Kaybetti?” eseriyle, İslâm dünyasının gerilemesinin Batı özentisinden kaynaklandığını, başta Araplar olmak üzere İslâm âleminin çok lüks hayat sürmelerin bir anlamda gevşekliğe gelmelerini eleştirdi. Ayrıca

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Nedvî bu eserinde Türklerin 600 küsur yıl boyunca İslâm'ın himaye eden Türklerin de jön Türklük hareketi ile birlikte bu bozulmadaki etkin rolüne vurgu yapmıştır. Kitabın içeriğinde İslâm'da reform olmayacağını, yeniden dirilişi sağlamak ve yapılan hataları en aza indirmek için İslâm birliğinin kurulmasına dikkat çekmiştir. Müslüman idarecilerin de modernist bir şekilde ilerlemek isterken nasıl bir gerilemeye sebep olduklarını anlatan ve Türkçeye de çevrilmiş olan eserdir.

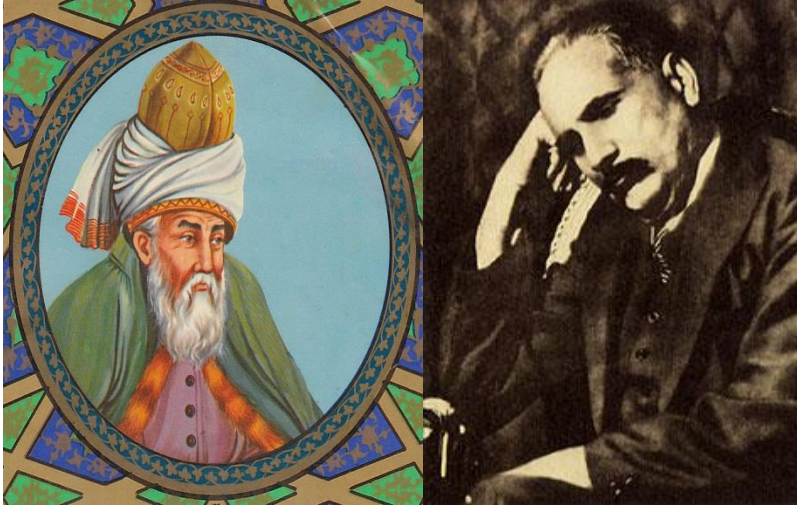
Daha önce Hindistan'da 2 defa (1966-77, 1980-84) başbakanlık yapmış politikacı İndira Gandhi'nin oğlu, aynı zamanda Hindistan Başbakanlığı görevinde bulunmuş Rajiv Gandhi, başbakanlığı döneminde Nedvî ile iyi ilişkiler kurmuş, Nedvî'nin büyük çabaları sayesinde Müslüman toplumu için önem arz eden aile hukukunu belirleyen özel bir kanun çıkarılmasını sağlamıştır.

Nedvî Türklere karşı büyük bir ilgi duymaktaydı. 1951 yılında Mısır'da görev yaparken Türk öğrencileriyle görüşürdü. Görüştüğü öğrencileri arasında 1950'den sonra Mısır'a, kendi ifadesiyle "İlim hicreti" için M. Zahidül Kevserî'nin yanına giden Emin Saraç da vardı. Aynı zamanda Nedvî'nin öğrencileri arasında kendisinin birçok eserini Türkçeye tercüme eden Yusuf Karaca da vardır. 8 ciltlik "İslâm Önderleri Tarihi" isimli ve tercümesini Türkçeye yine Yusuf Karaca'nın kendisi tarafından çevrilen eserin önsözünde Nedvî'nin yazdıklarından bahsedilmiştir. Nedvî bu eserin ön yazısında;

"Bu eserimin aziz oğlum, çok sevdiğim talebem Yusuf Karaca tarafından Türkçeye çevrildiğini duyduğumda sevincime diyecek yoktu. Bu eserin Türkçe ile yayınlanması Kartal yavruları gibi olan Türk gençlerinde İslâm'ın geleceğine güveni artıracak azim ve cesaretini yükseltecek ve bu fitnelerin kaynaştığı bir dönemde kendilerini güven ve dinamizmi hızlandıracaktır. Derin bir muhabbet duyduğum Türk milletine, bir İslâm davetçisi olarak benim mesajlarla dolu bu eserimi ulaştırdığın, tercüme ederek büyük bir hizmet yaptığın için sana duacıyım. Sevgili oğlum Yusuf Karaca" (Bu yazı Eb'ül Hasan En-Nedvî'nin yazdığı ve Türkçeye Yusuf Karaca tarafından çevrilen İslâm Önderleri Tarihi kitabının önsözünden alıntı yapılmıştır).demıştır. Bu ifadeleriyle Türklere ve Yusuf Karaca'ya olan sevgisini çok açık bir şekilde ortaya koymuştur.

Mevlânâ'nın Urdu Dili Edebiyatı Ve Muhammed İkbal'e Etkisi

İslâm'ın manevî - ilahî aşk ve şevk insanı olan şeriata ve dinin tüm hükümlerine bağlı ve dini bütün bir Müslüman olan Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî 30 Eylül 1207 tarihinde Horasan'ın Belh bölgesinde Afganistan'ın sınırları içinde olan Vahş kasabasında doğmuştur. Babası, Orta Asya – Türkistan'da yetişen en büyük âlim olup âlimlerin en büyüğü anlamına gelen “*Sultan-ı Ulema*” ismiyle anılmış Muhammed Bahâeddin Veled'dir. Mevlânâ babasının vefatından sonra, 1232 yılında Konya'ya gelen Seyyid Burhaneddin'in mânevi terbiyesi altına giren Mevlâna, 9 yıl boyunca ona hizmet etmiş, 1273 yılında (66 yaşında) vefat etmiştir. Özellikle yazdığı eserlerle birçok edebiyatı etkilemiş, birçok İslam âlimi, şair, düşünüre örnek olmuştur. Bunun örneklerinden birisi de Hindistan'daki Müslümanların bağımsızlık mücadelesini her defasında altını çizerek vurgulayan Muhammed İkbal'dir.

İkbal 1877'de Keşmir sınırı yakınındaki Siyâlkût şehrinde dünyaya geldi. Babası Nûr Muhammed ve annesi İmam Bîbî onun dinî şahsiyetinin gelişmesinde çok etkili oldular. İlk ve orta öğrenimini Siyâlkût'ta gören İkbal, felsefe ve hukuk ağırlıklı dersler aldı. İkbal'in yaşadığı dönemde Mevlâna Mîr Hasan ve daha sonradan kendisinin yeteneğini fark edip onun Cambridge Üniversitesi'ne gitmesini sağlayan Thomas Arnold hocalarından ders aldı.

1922' de İngiliz yönetimi tarafından kendisine “sir” unvanı verilmişse de o bu unvanı kullanmadı. 1930' da Allahâbâd'da gerçekleştirilen Hindistan Müslümanları Birliği'nin yıllık

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

toplantısına başkanlık etti. Hindistan’da yaşayan Müslümanların bağımsızlıklarını ifade ettiği Pakistan Devleti’nin kuruluşu yönünde ilk ciddi adım, İktbal’in bu toplantıda yapmış olduğu konuşmayla başladı.

Muhammed İktbal aynı zamanda bir Türk hayranıydı. Bu hayranlığını hilafet hareketine verdiği destekle ve eserlerinde dile getirmesiyle belirtmiş oldu.

Mevlânâ’nın Muhammed İktbal ve Pakistan ilişkisine baktığımız zaman, Urdu Edebiyatına Pakistan’ın güneyinde Sind eyaletinde geçmişte kalan kültürel mirasa göre o yörede mesnevi sürekli okutulan bir eserdir. Sind yöresi dilinde şiir yazan Şah Abdullif risalesinde Mevlana’nın düşüncelerinin yansıdığı görülmektedir. Alman İranolog ve İslam-Tasavvuf araştırmacısı Prof. Dr. Annemarie Schimmel ‘in verdiği bir demeçte bu durumu şöyle ifade etmektedir: *“Hatırlıyorum, ilk kez Şah Abdullif’in risalesini okuduğumda birden mesneviden bazı cümlelere rastladım, özellikle Mevlânâ’nın sudan bahsettiği ve sadece susamışların suyun peşinde olmadığı ve suyun da susamışları aradığı ile ilgili ilk defterinden bazı mısralar gördüm.”* (Prof. Dr. Abdulkadir Karahan’ın derlediği makaleden alıntıdır) ifadelerle Sind yöresinde şiir yazan Şah Abdullif’ten örnek vererek Mevlânâ’nın Pakistan’da belli yörelerde yazan şairlerin Mevlânâ’nın eserlerinden etkilendiği ifade edilmiştir. Bugünkü Hint-Pakistan alt kıtasında geçmiş yüzyıllardan beri Farsça ve Urduca olarak Mevlânâ’nın güçlü etkisi olmuştur. Hindistan Müslümanlarından olan Şibli Nu’mânî’nin de Urduca olarak yazmış olduğu Savânih-i Mevlânâ-yi Rum adlı eseri Mesnevi ruhunun anlaşılır kılınmasına yardımcı olmuştur. Aşraf Sanvi de Menevî’nin 6 cilt halinde basılan Urduca tercümesini yayınlamıştır.

İktbal’e baktığımız zaman ilk önemli şiir kitabı olan Esrar-i Hodi’de Mevlânâ için: *“Mevlânâ toprağı kimya yaptı. Benim tozumdan cilveler onardı... yaratılışı Hak ile yoğrulu Pir (Mevlânâ) bana kendi yüzünü gösterdi”* (Prof. Dr. Abdulkadir Karahan’ın derlediği makaleden alıntıdır) ifadelerinden örnekle Mevlânâ’ya olan hayranlığını belirtmiştir.

Pakistan’da Bir Türk Eseri: Faysal Camii

Diğer ismiyle Şah Faysal Mescid olan Faysal Camii Pakistan İslam Cumhuriyeti’nin başkenti olan İslamabad’da bulunmaktadır. Daha önce cami mimarisinde kullanılmamış olan sıra dışı bir

mimariyle inşa edilmiş olan caminin aynı zamanda diğer bir özelliği dünyanın en büyük 6. cami olmasıdır. 5000 metrekare alan üzerine inşa edilen caminin namaz kılma kapasitesi 74000 civarındır. İsmi Suudi Kralı Şah Faysal'dan alan Camiinin projesini Türkiye'den katılıp proje olarak birinci olan ve mimarlığını yapan Vedat Dalokay olması sebebiyle Türkiye açısından Pakistan için ayrı bir önem taşımaktadır. 1976 yılında Pakistan hükümeti, Suudi Arabistan Devleti'nden alınan 130 milyon Suudi riyali (bugünün parasıyla yaklaşık 120 milyon \$) ile inşasını başlattı.

Aslında Vedat Dalokay Faysal Camii projesini Ankara Kocatepe Camii projesi için gerçekleştirmek istiyordu. Ancak cami projesi Ankara için fazla modern bulundu. Bu sebeple Pakistan'da yapımı gerçekleşti. Vedat Dalokay camii projesinde kubbe görünümünü değiştirerek onun yerine han çadırı görünümünü andıran köşeli kubbe tasarlamıştır. Vedat Dalokay'ın bu sıra dışı projeyi gerçekleştirmeyi istemesinin sebebi, yapılacak caminin bulunduğu yerin doğasıyla görünüm olarak birleşmesi, kalabalık cenaze merasimlerinin izdiham çıkmadan rahatlıkla yapılabilmesidir. 1976 yılında inşasına o dönemin yerel imkânlarıyla yapılmasına başlandı ve bu sebeptendir ki 10 yıl süren inşaattan sonra 1986 yılında tamamlanarak dünya Müslümanları için ibadete açılmış oldu. Bir Türk mimarının projesini yansıtan bu önemli eser Türkiye Pakistan

ilişkilerinde mimarlık alanında tüm dünya Müslümanlarının mutlaka ziyaret etmesi gereken bir eserdir.

Pakistan’da Bir Türk Projesi

Lahor ve İstanbul arasında 1975’ten beri var olan kardeş şehir ifadesine yakışacak bir projeye imza atıldı. Pencap Eyaleti’ne bağlı Pakistan’ın en kalabalık şehirlerinden biri olan Lahor’da, İstanbul Büyükşehir Belediyesi ve Pencap Hükümeti arasında imzalanan, işletmesini Türkiye’deki faaliyetlerine 1952 yılından beri devam eden Albayrak Şirketi’nin yapacağı, 27 km uzunluğunda, günde 120 bin yolcu taşıyan ve Lahor trafiğine yardımcı olacak proje gerçekleştirildi. Lahor metrobüs hattı, şehrin en yoğun caddesinde 27 km boyunca uzanmakta olup proje 300 milyon dolara mâl olmuştur. Lahor’un yoğun trafiği sebebiyle 2 saatte gidilebilen yol gerçekleştirilen metrobüs projesiyle 50 dakikaya inmiş durumda. Lahor Metrobüs Hattı’nın 3 km uzunluğunda bölümünü inşa eden Albayrak İnşaat aynı zamanda bu hattı işletmesi için kazandığı ihaleyle birlikte 45 adet metrobüs hat boyunca kullanılmak üzere, Lahor şehir içi ulaşımı için de 100 adet yolcu otobüsü satın alarak hizmete sundu.

Sonuç olarak bakıldığında Pakistan’da, Türk iş adamlarımızın yatırımlarını arttırmaları kardeş ülke Pakistan’a kazandırmakta olup ikili ilişkilerimizi arttırmamıza da vesile olmaktadır.

Yaklaşık 1 aylık süre boyunca belli yerlerine seyahat gerçekleştirdiğim Pakistan’da, her metrobüsün ve bazı çöp kamyonları üzerinde gördüğüm “Türk şirketi” yazısı gurur vericidir. Bunun dışında Pakistan’da birçok alanda, ilgili kişilerin yatırımlarını gerçekleştirmesi için imkân olduğu, ilgili kurumlar tarafından araştırıldığında ortaya çıkmaktadır. İkili anlaşmaların olması aynı zamanda kültürel anlamda ilişkilerin teşviki için çok önemli bir rol oynamaktadır.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

Öneriler

- 1- Türkçenin Pakistan’da tanıtılması, özellikle Urduca’nın Türkçeden aldığı ortak kelimelerin ve dilbilgisi özellikleriyle benzerliklerinin ortaya konulduğu çalışmalar yapılması, bunun gerçekleşmesi için Türkçe ve Urdu dili eğitimi veren dil kurslarının açılması gerekmektedir.
- 2- Son zamanlarda Pakistan’da belli televizyon kanallarında Türk dizileri yaygın olarak verilmektedir. Türk dizilerinin yaygın olarak Pakistan’da bilinmesi, izlenilmesi her ne kadar kulağa hoş gelse de bizim kültürümüzü yansıtmayan dizilerin yayında olması bir o kadar Pakistanlı insanların Türk kültürünü bu yönde yanlış tanıması kaygı vericidir.
- 3- Türkiye ve Pakistan’ın var olan kardeş şehirleri arasındaki etkileşimler malumdur. Ancak kamuoyuna etkili bir şekilde duyurma niteliği taşıyan haberler ve Pakistan’ı Türkiye’ye tanıtan belgesellerin az olması sebebiyle bu etkileşimler eksik kalmaktadır.
- 4- Pakistan’da birçok yerde şebeke suyunu temiz olarak arıtmak için filtreler kullanılmaktadır. Türkiye ile bu durum kıyaslandığında Pakistan’ın temiz şebeke suyu konusunda eksik kaldığı, alt yapısının bu yönde çok gelişmediği gözlemlenmektedir. Bu sebeple Pakistan’ın özellikle bu alanda Türkiye’de gerçekleştirmiş projelerin örnek alınması gerekmektedir.
- 5- Türkiye ve Pakistan arasında her yıl belli zamanlarda olmak üzere, farklı konu başlıkları altında gönüllü olarak Pakistan’dan Türkiye’ye ve Türkiye’den Pakistan’a gitmek isteyen öğrenci heyeti sayıları arttırılmalıdır.
- 6- Özellikle Türkiye’de bulunan medrese kütüphanelerindeki ehli sünnete gerçek anlamda hizmet etmiş olan İslâm âlimlerinin yazmış olduğu eserlerin sosyal ağ aracılığıyla kullanılacak bir “sanal kütüphane” yoluyla Pakistan’da bulunan medreselerde etkin bir şekilde kullanılması sağlanmalıdır.
- 7- Türkiye’de Urdu diline, Pakistan’da ise Türkçeye ilgi duyan öğrenciler arasında sosyal iletişim ağları aracılığıyla etkin bir iletişim kurulması gerekmektedir.

GÜNEY ASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ

SOUTH ASIA STRATEGIC RESEARCH CENTER

8- Ülkemizde Pakistanlıların geleneksel kıyafetlerini, halk oyunlarını, mutfak kültürünü vb. tanıtım amaçlı geleneksel festivallerin oluşturulması gerekmektedir.

Kaynaklar

Pakistan İslâm Cumhuriyeti - TDV İslam Ansiklopedisi – **PAKİSTAN – İbrahim Güner**
cilt:34,sayfa:146

Urdu Dilinin Oluşumu- TDV İslam Ansiklopedisi - **URDUCA– Halil Toker**
yıl: 2012, cilt: 42,,sayfa: 170-172

Hindistan Hilâfet Hareketi ve Osmanlı Devleti -TDV İslam Ansiklopedisi –**Hindistan Hilâfet Hareketi -M. Naeem Qureshi** yıl:1998,cilt:18,sayfa:109-111

Gazneli Mahmud – TDV İslam Ansiklopedisi – **GAZNELİLER – Erdoğan Merçil** Cilt: 13
Sayfa: 483

Türk-Moğol Kökenli Bir İmparatorluk: Bâbü İmparatorluğu – **BÂBÜRLÜLER -Enver Konukçu** cilt:04;sayfa403

Eb’ul Hasen Ali En-Nedvî – **İslâm Önderleri Tarihi-Eb’ul Hasen Ali En-Nedvî**, Çevirmen;
Yusuf Karaca

Mevlânâ’nın Urdu Dili Edebiyatına ve Muhammed İkbal’e Etkisi – Dünya Edebiyatından Seçmeler;Kültür Bakanlığı,Nisan 1977 Sayı:2 sf:57-61, Prof. Dr. Annie Schimmel röportajından alıntı;www.turkish.irib.ir

Faysal Camii – TDV İslam Ansiklopedisi -**CAMİ -Semavi Eyice**, Cilt:07 Sayfa: 86

Pakistan’da Bir Türk Projesi – <http://www.albayrak.com.tr/haberler/lahorda-metrobus-heyecani--79>